Стенограммы

XIII Рийгикогу, VIII Сессия, Очередное пленарное заседание

Четверг, 13.12.2018, 10:00

Отредактированная

10:00 Istungi rakendamine
1. 10:08 Kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (709 SE) esimene lugemine
2. 11:56 Koolieelse lasteasutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (731 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Kalle Laanet
Tere hommikust, head kolleegid! Alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu 11. töönädala neljapäevast istungit. Nüüd on aeg anda üle eelnõud ja arupärimised. Marko Pomerants, palun! (Helistab kella.) Head kolleegid, kui saaks natuke vaiksemalt saalis!

10:00 Marko Pomerants
Tere hommikust, hea eesistuja ja head kolleegid! Kadrina vanasõna ütleb, et mis kehvasti, see uuesti. Annan põhiseaduskomisjoni poolt üle isikuandmete kaitse seaduse rakendamise seaduse eelnõu. Riigikogus eelnõu menetlemisel esindan põhiseaduskomisjoni mina. Selline lugu.

10:00 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh! Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe eelnõu. Juhatus otsustab selle edasise menetluse vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele. Ja et operatiivselt tegutseda, hakkabki juhatus kohe otsustama. Võtan juhataja vaheaja kümme minutit.
V a h e a e g

10:07 Aseesimees Kalle Laanet
Head kolleegid! Lõpetan juhataja vaheaja neli minutit varem, kuna rohkem aega ei ole vaja. Läheme teadete juurde. Head kolleegid, palun saalis rahu! Tänan! Riigikogu juhatus võttis menetlusse põhiseaduskomisjoni 13. detsembril algatatud isikuandmete kaitse seaduse rakendamise seaduse eelnõu ja määras juhtivkomisjoniks põhiseaduskomisjoni. Kohaloleku kontroll, palun!
Kohaloleku kontroll
Kohal on 76 Riigikogu liiget, puudub 25.

---

1. 10:08 Kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (709 SE) esimene lugemine

10:08 Aseesimees Kalle Laanet
Läheme neljapäevase päevakorra juurde, milleks on Eesti Reformierakonna fraktsiooni algatatud kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (709 SE) esimene lugemine. Palun ettekandjaks kõnetooli Riigikogu liikme Hanno Pevkuri!

10:09 Hanno Pevkur
Aitäh, austatud istungi juhataja! Head kolleegid! See eelnõu ei ole meie ees esimest korda, aga erinevalt mõnest teisest eelnõust on selle eelnõu puhul asjad klaarid. Eile pidi parlament üles näitama äärmiselt

paindlikku tegutsemist. Eile õhtul kogunes pärast eelnõus vea tuvastamist rahanduskomisjon siin saalinurgas ja täna hommikul tegutsesid veel paindlikumalt Riigikogu juhatus ja põhiseaduskomisjon, et parandada viga isikuandmete kaitse seaduses. Selle eelnõu puhul aga ei ole tegemist millegi muuga kui ühe vana, ajaloolise vea parandamisega ja eesmärgiga hoida eestlasi Eestiga seotuna.
Kodakondsuse küsimus on loomulikult küsimus, mis tekitab alati kirgi – pole kahtlust. Samas me ei tohi öelda oma riigi kodanikele, et te ei ole siin riigis oodatud. Sünnijärgsed Eesti Vabariigi kodanikud, kellel on põhiseaduslik õigus Eesti kodakondsusele, ei pea ühel päeval seisma valiku ees, kas loobuda Eesti Vabariigi kodakondsusest ja panna selle valiku ette ka oma lapsed. See ei ole eetiline, see ei ole õiguslikult põhjendatud ega mitte kuidagi kooskõlas põhiseaduse vaimuga. Aga praegu meil selline olukord on. Sünnijärgsed Eesti Vabariigi kodanikud on läinud laia maailma, saanud seal lapsed, kes on samuti sünnijärgsed Eesti Vabariigi kodanikud, aga ühel päeval peavad nad oma lastele ütlema, et nad peavad valima, kas olla isa või ema kodumaa kodakondsusega. Sellise valiku ette seadmine on täiesti ebaeetiline ja täiesti ebaeetiline on siin saalis öelda, et me ei lahenda seda küsimust. Meie asi on seda probleemi arutada ja leida sellele lahendus.
See lahendus on siin laua peal olemas: see on kodakondsuse seaduse muutmine. Eelnõu üks ja selge eesmärk on see, et sünnijärgsed – ma rõhutan veel kord: sünnijärgsed – Eesti Vabariigi kodanikud saaksid ka teise kodakondsuse õiguse, kui nendel asukohariigi seaduse järgi see õigus on. Aga loomulikult on kodakondsus riigi otsus, riik otsustab, kellele ja kuidas seda anda. Sellepärast on eelnõus piirangud, mis nõuavad sünnijärgset kodakondsust ja välistavad teatud riigid.
Mul oli eile väga kummastav lugeda justiitsministri seisukohta, kes ütles, et Abhaasia probleem on lahendatud. No ei ole ju! Ei ole Abhaasia eestlaste probleemi lahendatud – puhas vale justiitsministri suust Postimehe eetris ja pärast seda ka *on-line*'is. Justiitsministri hirmujutt, et nüüd hakkab siis tulema väga palju Venemaa kodanikke – jälle puhas vale! Selle eelnõu kohaselt seda ei tule. Eelnõus räägitakse sünnijärgsetest Eesti Vabariigi kodanikest ja räägitakse ka riikide grupist, kelle puhul me peame võimalikuks topeltkodakondsuse lubamist. Need riigid on meie partnerid ja liitlased.
Ma tõepoolest ei saa aru, miks võiks keegi olla selle eelnõu vastu. Me räägime inimlikkusest, me räägime sellest, et meil on Eesti oma inimesed, kellest paljud on juba Eestisse tagasi tulnud oma peredega. Nende perede puhul üks abikaasa ei ole Eesti Vabariigi kodanik, aga nende lapsed on. Me paneme need inimesed valiku ette, nad peavad oma lastele ütlema, et nad ei pruugi jääda Eesti kodanikeks. Meid on 1,3 miljonit. Igale Eesti kodanikule antud sõnum, et tema olemine Eesti kodakondsuses pole oodatud, on vale sõnum. Meie ülesanne siin Riigikogu suures saalis peaks olema tegeleda Eesti kodanike arvu kasvatamisega, mitte kahandamisega. Me peame arvestama ka nendega, kes on kodumaalt eemale läinud. Ka nendel peab olema teadmine, et kodumaal on nad alati oodatud. Ka nendel peab olema teadmine, et riik ei sunni neid valima, kas oled ühe või teise riigi kodanik. Ja seetõttu tuleks seda eelnõu toetada.
Tulen veel tagasi justiitsministri seisukohtade juurde. Jah, ta ütles, et meil on probleem teatud kurjategijatega, et teatud kuritegude puhul võiks kodakondsuse ära võtta. Me oleme sellega nõus ja me panime selle sätte eelnõusse juurde. Me muutsime eelnõu ja võtsime selgelt teadmiseks, et see probleem on vaja samamoodi lahendada. Nüüd ma tõesti ei näe võimalust, et parlament taas Eesti enda inimestele ei ütleb. Kõik, kes te vajutate täna – või tahate vajutada – punast nuppu, mõelge sellele, et te vajutate punast nuppu Eesti enda inimestele. Te vajutate punast nuppu, et öelda "ei" Eesti kodanikele, kes on Eestist eemal, ja Eesti kodanikele, kes on tulnud Eestisse tagasi, aga nende peres ei ole kõik Eesti Vabariigi kodanikud – mõni on võib-olla Ameerika Ühendriikide kodanik, mõni on võib-olla Belgia kodanik. See ei ole õige tee. Ja see ettepanek ei ole mingisugune emotsionaalne mõttevälgatus. Tegu on sisulise probleemiga, mille parlament saaks täna lahendada. Meil on aega veel enne 3. märtsi see muudatus ära teha. Selle parlamendi võimuses on näidata ennast riigimehena – näidata Eesti inimestele nii siin kodumaal kui ka neile, kes on väljaspool, et jah, me suudame üle olla mingisugustest poliitilistest kokkulepetest ja mõtleme selle peale, kuidas Eesti kodanikke oleks rohkem, mitte vähem. Ma võiksin sel teemal veel pikalt rääkida, aga ma tean, et mitu erakonda ja paljud Riigikogu liikmed on ennast juba nurka ära värvinud. Kui teil on küsimusi, siis peame seda debatti, hoiame teemat üleval! Meie seda ei jäta. Kui täna tuleb "ei", siis me küsime rahvalt mandaati selle teemaga edasiminemiseks pärast 3. märtsi. Me ei jäta seda teemat. Me ei jäta oma inimesi maha ei Eestis ega kuskil mujal. Aitäh!

10:16 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh! Austatud ettekandja Hanno Pevkur, teile on ka küsimusi. Taavi Rõivas, palun!

10:16 Taavi Rõivas

Aitäh! Hea ettekandja! Mul on olnud võimalus kohtuda väliseesti kogukondadega Soomes, Rootsis, Austraalias, Inglismaal, Ameerika Ühendriikide idarannikul, läänerannikul ja veel väga mitmel pool. Ja igal pool on need inimesed, kes on 100% Eesti inimesed. Nende lapsed, kes on sündinud nendes riikides, on saanud sünnijärgselt ka selle riigi kodakondsuse, aga ka Eesti kodakondsuse. Ning neil on alati olnud üks küsimus: miks te võtate minu lapselt ühe nendest kodakondsustest ära? Miks te ütlete, et kui ta on sündinud Ameerikas ja tal on Ameerika kodakondsus, siis tema enam Eesti kodanikuks ei sobi? Mina olen alati öelnud, et minu meelest see ongi ebaõiglane ja see ebaõiglus tuleb likvideerida. Kas teie olete aru saanud, miks näiteks Isamaa erakond on nende väliseesti perede vastu?

10:17 Hanno Pevkur

Aitäh, hea Taavi! Nii sina oma ametis kui ka mina oma ametis kohtusime väliseestlastega päris palju. Mul oli omal ajal siseministrina Washingtonis kohtumine ka eesti rahvuskomitee presidendi Marju Rink-Abeliga, kes tegutseb selle nimel, et liita väliseestlaste kogukondi. Marju Rink-Abel ütles selge sõnaga, et loomulikult kõik väliseesti kogukonnad toetavad sünnijärgsete Eesti Vabariigi kodanike mitmikkodakondsust. Kui kellelgi on vaja selle kinnitust, siis guugeldage, te leiate selle väliseesti kogukondade juhi sõnumi.
Kui rääkida Isamaast, siis mina sain eile justiitsministri jutust aru ainult ühte: see oli hirmutamine Venemaaga. Selles eelnõus ei ole Venemaad kirjas. Mina saan aru, et kui Isamaa oleks tõesti isamaaerakond ja igavene, siis nad oleksid huvitatud sellest, et eestlus ja Eesti kodakondsus ja eesti rahvas püsiks igavesti. Üks võimalus seda tagada on ühendada eestlasi üle laia maailma, anda meie diasporaale sõnum, et Eesti kodanikud on Eesti kodanikud, sõltumata sellest, kas nad elavad Eestis või näiteks Ameerika Ühendriikides või Austraalias. Maailm on lai, piirid on lahti, inimesed saavad liikuda. Ma arvan, et iga südamega mõtlev Eesti Vabariigi kodanik, iga südamega mõtlev parlamendiliige peaks seda eelnõu toetama ja ütlema oma inimestele: "Tere tulemast tagasi!" või "Tere tulemast ja jäägem eestlasteks!" Aitäh!

10:19 Aseesimees Kalle Laanet

Liina Kersna, palun!

10:19 Liina Kersna

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Kas te palun tuletaksite sellele saalile meelde, mis riikides on praegu lubatud sünnijärgsetele kodanikele topeltkodakondsus ja mis riikides ei ole? See tähendab, millisesse väärtusruumi me praegu oma seadusega kuulume?

10:20 Hanno Pevkur

Aitäh! See riikide loetelu on kindlasti päris pikk. Kui võtta lahti kas armastatud või vihatud – kuidas kellelegi – Vikipeedia, siis seal on kirjas riigid, kus on mitmikkodakondsus lubatud ja kus mitte. Suures osas Lääne-Euroopast on mitmikkodakondsus lubatud ja pigem Ida-Euroopas käib selle üle üsna tõsine vaidlus. Aga arusaamine, et piirid ei ole enam sellised, nagu need olid 30 või 40 aastat tagasi, levib kogu maailmas üha laiemalt. Ja loomulikult, nii nagu me võtame Euroopa Liidu kodanikke siia Eestisse tööle, nii nagu me toetame Euroopa Liidus vaba liikumist, nii peaks loomulik olema ka arusaamine, et inimestel peab olema võimalus ja vabadus liikuda ühest riigist teise. See tähendab ka seda, et inimesed loovad peresid erinevates riikides. Ja loomulikult kaasneb sellega nendes peredes kasvavate laste kodakondsuse küsimus. Tegelikult on loomulik, et iga riik piltlikult öeldes võitleb selle eest, et hoida sidet oma kodanikega, just sünnijärgsete kodanikega. Kui me ütleme, et riik on sünnijärgsed kodanikud eemale tõuganud, siis enam tugevamat valesignaali ei saa üks riik väljapoole anda. Me peaksime tegema kõik selleks, et Eesti Vabariigi sünnijärgsed kodanikud oleksid Eestis oodatud ja tunneksid sõltumata oma elukohast, et nad on sünnilt eestlased ja soovivad olla ka selle riigi kodanikud.

10:22 Aseesimees Kalle Laanet

Märts Sults, palun!

10:22 Märt Sults
Aitäh, hea asespiiker! Hea ettekandja! Te olete siin väga mitu korda, ehk isegi kümneid kordi rõhunud rahvustundele ja südametunnistusele ja eestlusele ja loosungile "Eestlased kodumaale tagasi!". Igal normaalsel inimesel peaks praegu veri keema ja pulss tõusma 200 peale, sest tõeline rahvuslane räägib praegu puldis. Aga kui vaadata tagasi lähiajalukku, siis oli ju näiteks suur Stelmachi ja Raudsega seotud *afjora:* Venemaa mafioosodele müüdi tuima tursanäoga Eesti kodakondsust. Ja see maeti kõik maha, mitte midagi ei juhtunud. Kas te äkki ei ürita siin praegu rahvusluse sildi all legaliseerida sellist toimingut, mis teie tolleaegsete koalitsioonipartnerite puhul oli justkui täiesti seaduslik? Nii tuli välja. Mis te selle kohta kostate?

10:23 Hanno Pevkur
Aitäh! Lühike ja konkreetne vastus: ei ürita. See eelnõu ütleb selgelt ja kõigile arusaadavalt, et jutt on sünnijärgsetest Eesti Vabariigi kodanikest, kellel oleks õigus ka teisele kodakondsusele.

10:23 Aseesimees Kalle Laanet
Vilja Toomast, palun!

10:23 Vilja Toomast
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Nagu me mäletame, eile ostis valitsus Isamaa hääled katuserahadega eelarvele ja selleks korraks on valitsuskriis läbi. Valimiskampaania raha nüüd enam ära võtta ei saa. Mis võiks siis olla sinu arvates see põhjus, miks nüüd Isamaa saadikud ei toeta seda eelnõu?

10:24 Hanno Pevkur
Aitäh! Ma loodan, et nad tulevad siia pulti ja selgitavad seda ise fraktsiooni nimel. Väga raske on teiste mõtteid lugeda. Nii kõrgel tasemel ma oma võimetega veel ei ole, et kellegi mõtteid suudaks lugeda. Aga ma saan lugeda seisukohti, mis on avaldatud meedias. Ja need seisukohad, nagu ma juba ütlesin, ei ole kuidagi seotud selle eelnõuga. Need seisukohavõtud on seotud sellise hirmu külvamisega, mis seda eelnõu ei puuduta. Mina räägin ja meie räägime sünnijärgsetest Eesti Vabariigi kodanikest ja räägime ka teatud riikide grupist. Kodakondsuse üle otsustab iga riik vabalt, võttes seisukoha, kellele ja kuidas seda anda. Sünnijärgsete kodanike puhul tuleb arvestada ühte tähtsat tegurit, mis on põhiseadus. Eesti Vabariigi põhiseadus kaitseb kõiki neid inimesi ja puudub igasugune moraalne õigus panna nad valiku ette, kas loobuda Eesti kodakondsusest. Sellest tulenevalt on mul tõesti väga raske mõista, miks Isamaa seda eelnõu ei toeta. Kui nad räägiksid sisust, mitte ei kasutaks demagoogitsedes hirmutamist, siis nad ju saaksid aru, et see eelnõu ei puuduta grammi võrragi Venemaad. Aitäh!

10:25 Aseesimees Kalle Laanet
Head kolleegid saali paremal tiival! Aitäh! Jürgen Ligi, palun!

10:25 Jürgen Ligi
Aitäh! Nendele kolleegidele seal tiival ma pigem heidaks ette vaikivat tuimust väga olulise teema arutelul. Aga tõepoolest, vaikus oleks sel juhul parem. Ma ei saa tegelikult aru sellest vaikivast tuimusest juba mitmenda eelnõu puhul. Keegi mitte midagi ei arva ja lihtsalt hääletab asjad maha. Aga kas kodakondsuse teema puhul on põhiseaduskomisjon suhelnud näiteks Ülemaailmse Eesti Kesknõukoguga või teiste rahvusvaheliste ühendustega? Sa nimetasid ühte ja soovitasid guugeldada, aga sellest on selgelt vähe, et poliitikutes tundeid tekitada. Kui aktiivselt on olnud kaasatud rahvusvaheline eesti kogukond ja kui aktiivsed nad ise on olnud?

10:26 Hanno Pevkur
Aitäh! Kui ma Vabariigi Valitsuses siseministri ülesandeid täitsin, siis palusin Marju Rink-Abeliga kohtudes temal kui katusorganisatsiooni juhil uurida, mida arvavad teised organisatsioonid. Ja vastus oli, et loomulikult kõik toetavad seda lahendust. Loomulikult kõik toetavad! Mis puutub väliseestlaste sõnumisse, siis nagu Taavi ütles, temagi kohtumistel eestlaste kogukondadega eri riikides on see täpselt seesama. Ei ole mingit kahtlust, et väliseesti kogukonnad toetavad seda lahendust, et kui sa oled

sünnijärgne Eesti Vabariigi kodanik, siis on ka sinu lapsed Eesti kodanikud. Ja kui nendel lastel näiteks on õigus ka Ameerika Ühendriikide kodakondsusele, siis on nad ka Ameerika Ühendriikide kodanikud.

10:27 Aseesimees Kalle Laanet
Taavi Rõivas, palun!

10:27 Taavi Rõivas
Aitäh! Kui eelmise küsimuse ja vastusega sai selgeks, et erakond Isamaa on täielikult hüljanud väliseesti kogukonna, siis nüüd ma küsin Keskerakonna kohta. Mäletatavasti Keskerakond tahaks kehtestada Eesti kodakondsuse võimaluse kõigile neile, kes vähegi Eestis elavad. Jutt on kodakondsuse nullvariandist. Nad on seda korduvalt promonud. Aga praegu me räägime Eesti kodakondsuse lubamisest näiteks kahe Eesti kodanikust vanema lapsele, kes on sündinud näiteks Ameerika Ühendriikides. Selline pere elab väliseestlastena Ameerikas, kus Ameerika kodakondsus on praktilistel põhjustel väga vajalik säilitada. Kas see ei ole mitte silmakirjalik, et eesti laps ei tohi Keskerakonna hinnangul Eesti kodanik olla, samas kõik, kes Eestis elavad, tohivad, sõltumata rahvusest ja sellest, kas nad eesti keeltki oskavad?

10:28 Hanno Pevkur
Aitäh! Lühike vastus on: "Jah, on silmakirjalik." Aga mul jäi üks asi Jürgenile vastamata, vabandust! Põhiseaduskomisjonis meil tegelikult pikka arutelu ei olnud. Põhiseaduskomisjoni ettekandja saab sellest rääkida, aga tegelikult meil sisulist arutelu absoluutselt ei olnud. Me läksime kohe eelnõu hääletamise juurde ja koalitsiooni kuuluvad inimesed lihtsalt kokkuleppe pinnalt hääletasid eelnõu esimesel lugemisel tagasilükkamise poolt. Sisulist arutelu komisjonis ei olnud.

10:29 Aseesimees Kalle Laanet
Uno Kaskpeit, palun!

10:29 Uno Kaskpeit
Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Kui mu mälu mind ei peta, siis te olete olnud 15 aastat võimul ja teie inimene on olnud pikka aega peaminister. Miks te siis neid asju korda ei ajanud, samuti seda eestikeelset haridust? Nüüd enne valimisi tulete selliste eelnõudega välja. Mulle tundub küll, et see on rohkem valimiskampaania või -*show.*

10:29 Hanno Pevkur
Hea Uno! Tõepoolest, sa oled siin saalis vähem aega olnud ja kõike ajaloos olnut ei pruugi teada. Mina ka ei ole väga kaua olnud. Jürgen näiteks on palju kauem olnud ja Mart Nutt on palju kauem olnud, neil kindlasti on ka ajaloolist mälu palju rohkem. Aga võin sulle kinnitada, et see küsimus on olnud laual minu enda tõstatatuna ka varasemate koalitsioonide ajal, ent nagu koalitsioonivalitsustes ikka kipub olema, nii nagu oli rändeleppe puhul Isamaa piduriks, nii oli ta ka topeltkodakondsuse lubamisel see pidur, kes ütles ei.

10:30 Aseesimees Kalle Laanet
Jürgen Ligi, palun!

10:30 Jürgen Ligi
Aitäh! See on tegelikult väga huvitav, et meil on tekkinud päevakorrapunkt, kus kõik süüdistavad Reformierakonda eelmistes valitsustes olemise eest, ennast aga kuidagi ei samastata nende valitsustega ja kiidetakse taevani koalitsiooni, mis õnnestus luua Keskerakonnaga. Keskerakond on nullkodakondsuse poolt. Isamaa justkui on rahvuslased – justkui! Kuidas saab olla võimalik, et põhiseaduskomisjon, mida juhib isamaalane, ei aruta väliseestlastega nende kodakondsuse küsimust? Ma päriselt küsin seda, sest ma eeldasin, et selline arutelu põhiseaduskomisjonis on olnud. Ma ise olen saanud signaale inimestelt, kes on väga mures oma laste pärast, kes on mingitpidi välismaale sattunud, ja ka iseenda pärast. See on väga praktiline probleem. Kuidas on võimalik, et põhiseaduskomisjon ei ole kaasanud väliseestlasi, keda see probleem kõige otsesemalt puudutab?

10:31 Hanno Pevkur
Aitäh! Me saime põhiseaduskomisjoni mõned kirjad inimestelt, kes selle probleemiga silmitsi on. Ja hästi valus oli neid kirju lugeda. Inimesed kirjeldavadki oma perekonna traagikat, kuna nad peavad oma lastel laskma valida, kas jääda Eesti kodanikuks või võtta teise vanema sünnijärgne kodakondsus. Nad kirjutavad, et nad ei taha panna oma lapsi sellise valiku ette. On ebaeetiline neile inimestele öelda, et ühel päeval nende lapsed siiski seisavad valiku ees, kas olla Eesti Vabariigi kodanikud või mõne teise riigi kodanikud, näiteks Belgia, Ameerika Ühendriikide või Austraalia kodanikud. Seda on loomulikult valus lugeda. Miks me seda ei arutanud? Samamoodi oli ka põhiseaduskomisjoni istungil aru saada, et koalitsiooni tahe eelnõu vastu võtta puudub. Oli soov eelnõu kiiresti nurka hääletada ja komisjonis seda ka tehti.
Tribüün selleks aruteluks on siin täna ja iga Riigikogu liige on oma otsuses vaba. Kui te mõtlete südamega, mõtlete nende eestlaste peale, kellele me anname signaali, et teid pole Eestil vaja, siis ma arvan, et see on vale. Ma arvan, et need inimesed väärivad meie kodakondsust. Eelkõige me räägime täna ju lastest, aga ka nendest täiskasvanutest, kes on Eestist ära. Me ei saa neile öelda, et te ei ole Eestis oodatud. Vastupidi, me peame neile ütlema, et te olete Eestis oodatud.
Aga põhiseaduskomisjonis, jah, ei olnud seda arutelu – koalitsiooni arusaama pärast, koalitsiooni püsimise, ma ei tea, eelarve vastuvõtmise ja ma ei tea mille iganes huvides veel ... Nüüd on eelarve vastu võetud. Isamaa on vaba hääletama selle eelnõu poolt, ei ole vaja enam püsida selles koalitsioonis. Las siis sotsid ja Keskerakond olla – ma ei tea, neljakümnekesi või palju neid on – koalitsioonis kuni 3. märtsini, midagi ei juhtu. On võimalik näidata isamaalisust oma erakonnas ja südames ning öelda Eesti inimestele, et jah, te olete Eestis oodatud.

10:34 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

10:34 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Tegemist on seaduseelnõuga, millel on ka väga praktiline ja sisuline väärtus, isamaalisusest rääkimata. Kui te seda eelnõu põhiseaduskomisjonis tutvustasite, kas kõlas üldse mingi argumenteeritud seisukoht, miks selle vastu ollakse? Või tõesti oligi tegemist ainult otsusega, et koalitsioon on vastu, ja küsimust sisuliselt üldse ei arutatud?

10:34 Hanno Pevkur
Aitäh! Küsimust sisuliselt ei arutatud üldse.

10:34 Aseesimees Kalle Laanet
Urmas Kruuse, palun!

10:34 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Mind isiklikult ei üllata, et mõned komisjonid, mida juhib koalitsiooni esindaja, ei võta vaevaks teatud osapooli kaasata või valitsusest tuleb eelnõusid, mille puhul sihtrühmi ei ole kaasatud. Aga mind hämmastab see, et kui me vaatame oma taasiseseisvuse ajalugu ja seda, kuidas me uuesti vabaks saime, siis kellelgi ei ole kahtlust, kui oluline osa selles on olnud väliseesti kogukonnal üle maailma. Tundub täiesti uskumatu, et nüüd ei suudeta siin saalis leida võimalust seda eelnõu toetada. Kelle huvides seda ikkagi blokeeritakse? Me peaksime arvestama seda, millised on meie rahvastikutrendid. Kellele on kasulik, et me pikas perspektiivis seome oma riigist lahti nii olulise osa eestlusest?

10:35 Hanno Pevkur
Aitäh küsimuse eest! Kelle huvides? Mina näen siin ainult ühte huvi: see on huvi kramplikult koalitsiooni koos hoida. Ma ei näe siin võimalust, et kui inimesed tegelikult mõtleksid, mis probleemi see seadusmuudatus lahendaks ja kuidas lahendaks, et siis keegi saaks selle vastu olla. Öelda sünnijärgsetele kodanikele "ei" on minu arvates väga vale.
Kelle huvides veel? Ma saan öelda, kelle huvides see ei ole. See ei ole nende inimeste huvides, kes on Eesti Vabariigi sünnijärgsed kodanikud, aga on leidnud endale pereõnne koos teise riigi kodanikuga.

Vaat nende laste huvides ei ole see grammi võrragi. See ei ole nende inimeste huvides, kes elavad välismaal, kes on sünnijärgsed Eesti Vabariigi kodanikud, aga tunnevad, et nad olid, on ja jäävad eestlasteks. Neid ei tohi panna valima teise riigi kodakondsuse ja Eesti kodakondsuse vahel. Neile ei tohi öelda, et nad peavad meie kodakondsusest loobuma, kui tahavad olla ka teise riigi kodanikud. Kui me siin saalis nuppu vajutame, siis me peame neid valikuid arvestama, peame mõtlema, kelle huvides me otsuse teeme. Kui me hääletame vastu, siis kannatavad kõik need Eesti inimesed – ja neid on kümneid tuhandeid –, kes ühel päeval või juba täna seisavad valiku ees, kas jääda Eesti Vabariigi kodanikuks või mitte.

10:37 Aseesimees Kalle Laanet
Aadu Must, palun!

10:37 Aadu Must
Aitäh, juhataja! Lugupeetud ettekandja! Eesti Vabariigis on kodakondsuse küsimusi pika aja kestel lahendatud mitte seaduste alusel, vaid, ütleme, kohturegulatsioonide alusel. Nähtavasti olete tuttav ka Albert Märdini kohtuasjaga – tegelikult oli ta küll Märtin –, kelle *case*'i puhul Eesti kohtud võtsid vastu otsuse, et Eesti Vabariigi kodakondsus, mis anti optantidele, on samuti äravõtmatu ka sellistel puhkudel, kui näiteks nende esivanemad 1938. aastal maha lasti selle eest, et nad olid Eesti kodanikud. Neil tuli pahandusi ja nende lapsed pandi lastekodusse. Otsustati, et need lapsed võiksid saada Eesti kodakondsuse. Kas praeguse seaduse mõte näib olevat selles, et kindlasti neid inimesi välistada?

10:38 Hanno Pevkur
Aitäh! Ma ei ole teiega päri, et seaduse alusel ei määratleta kodakondsust. Seadus on see, mis annab raami meie kodakondsuspõhimõtetele. Ja parlament on see koht, kus need raamid antakse. Meie ülesanne ongi otsustada, milline on meie kodakondsuspoliitika. Jah, me oleme hoidnud oma kodakondsuspoliitika konservatiivsena. Õige! Aga see kodakondsuspoliitika, mida me oleme sellisena hoidnud, peab ka tähendama seda, et meie põliselanikud, sünnijärgsed Eesti Vabariigi kodanikud ei peaks kannatama. Loomulikult me näeme üksikuid kohtuasju veel. Me teame viimastest nädalatest ühte juhtumit, Alli Rutto juhtumit. Ja neid üksikuid juhtumeid kahjuks peab lahendama, nagu te õigesti viitasite, kohus. Aga raamid kodakondsusele anname meie siin Riigikogus.

10:39 Aseesimees Kalle Laanet
Peeter Ernits, palun!

10:39 Peeter Ernits
Lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Reformierakond on koos teiste jõududega olnud riigis võimul 17 pikka aastat. Minu küsimus on: miks te ei ole selle 17 aasta jooksul ära klattinud, et lasteaiad ja koolid oleks eestikeelsed ja kodakondsusseadus muutunud? Sa ütlesid oma kõnes, et praegu on võimalik näidata oma isamaalisust. Kas see ongi selleks, et enne valimis seda näidata? Palun ava natuke seda laiemat tausta, miks see nii on olnud! Muidugi Jürgen oleks kindlasti parem mees sellele vastama, aga tõesti tahaks teada.

10:40 Hanno Pevkur
Aitäh! Sinu hea kolleeg selja tagant küsis sama asja. Vastus on väga lihtne: Reformierakond on toetanud sünnijärgsetele Eesti Vabariigi kodanikele topeltkodakondsuse lubamist, aga meie koalitsioonipartnerid ei ole seda toetanud. Ma ei saa sellest aru – ütlen seda täiesti siiralt. Samuti me ei jõua tihtipeale ühele arusaamale näiteks maksuküsimustes ja eesti keele küsimustes. Ongi erinevad arusaamad. Aga praegu ei ole minu arust küsimus selles, kas oled parempoolne või vasakpoolne. Kui me räägime sünnijärgsete Eesti Vabariigi kodanike kodakondsusest, siis on küsimus selles, kas me hoiame oma inimesi või ei hoia. See on küsimus. Ja ka sinul on kohe see valik ees: kas sa toetad põhiseaduskomisjoni ettepanekut eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata või sa toetad seda, et me anname sünnijärgsetele kodanikele hea signaali, läheme eelnõuga edasi ja võtame seaduse enne 3. märtsi vastu – miks mitte sümboolselt Eesti Vabariigi sünnipäeval –, et inimesed, kes on Eesti Vabariigi kodanikud sünni järgi, jääksid seda õigust omama ka tulevikus.

10:41 Aseesimees Kalle Laanet
Tarmo Kruusimäe, palun!

10:41 Tarmo Kruusimäe
Tänan, hea aseesimees! Hea ettekandja! Eile oli siin suur arutelu "laitmatu maine" üle, sellest mõistest ei saadud hästi aru. Täna ma kuulen seda, kuidas Reformierakond on ajanud konservatiivset kodakondsuspoliitikat ja seitsmel korral toonud lauale mitmikkodakondsuse eelnõu, mis Isamaa vastuseisu tõttu on ikka tagasi lükatud. Nüüd ma küsin: kas te ei ole mõelnud peale Isamaa suunamise teha tööd ka teise liberaalse erakonnaga suures koalitsioonis ja niimoodi kõiki neid piire õgvendada? Ja teine küsimus ka: kas Riigikogu liige võiks enne jõuluhõllandust olla laitmatult maine ehk siis kahe jalaga maa peal?

10:42 Hanno Pevkur
Aitäh! Ma olen vägagi kahe jalaga maa peal ja ma arvan, et kogu Reformierakonna fraktsioon on selles küsimuses rohkem kui kahe jalaga maa peal. Meie sõnum on ka Eestist väljaspool elavatele sünnijärgsetele kodanikele, et jah, te olete eestlased. Teie tahate neile öelda, et nad peavad valima. Ma ei saa teist aru, Tarmo! Ma tõesti ei saa aru, miks te seda ütlete. See retoorika, mille te olete topeltkodakondsusest rääkides ja Venemaale viidates valinud, selle eelnõu puhul ju ei päde. See ei päde! Te udutate ja ajate inimestele jama. Loe see eelnõu läbi, kui sa ei ole seda veel teinud! Eelnõu sisu on see, et sünnijärgsed Eesti Vabariigi kodanikud – sünnijärgsed! – võivad omandada ka teise riigi kodakondsuse. Ja kirjas on ka võimalike riikide loetelu. Riigil on õigus ajada konservatiivset kodakondsuspoliitikat. Nii ongi.

10:43 Aseesimees Kalle Laanet
Oudekki Loone, palun!

10:43 Oudekki Loone
Aitäh! Ma vaatan, et selles eelnõus on otsustatud süveneda kõikidesse Eesti kodakondsuspoliitika probleemidesse. Pean silmas eelkõige seda, et tegelikult kodakondsus on inimese õigus, aga meie kodakondsuspoliitika teeb kodakondsusest privileegi. Üks minu USA-s elav tuttav, sünnijärgne Eesti kodanik, vaatas seda ettepanekut ja ütles, et tema küll oma lastele teist kodakondsust ei taha, kui nendega samas situatsioonis olevad lapsed näiteks Venemaal, Brasiilias, Türgis või Jaapanis ei saa kodakondsust. Ta ei tahaks kodakondsust ka oludes, kus 25 aasta jooksul on Eestis elavate inimeste teele veeretatud mõttetuid kodanikuks saamise tõkkeid, nii et neil pole üldse mingit kodakondsust. Kas te ei ole mõelnud, et võiks sellisest privileegilähenemisest loobuda ja võimaldada topeltkodakondsust kõigile Eesti kodanikele, ükskõik kas see teine kodakondsus on Jaapani, Argentina või mingi muu riigi oma? Miks ühed sünnipärased kodanikud on halvemad kui teised? Miks ühed kodanikud üldse on halvemad kui teised?

10:44 Hanno Pevkur
Aitäh selle küsimuse eest! Jah, me tegime valiku. Nagu ma ütlesin, kodakondsusküsimuse puhul riikidel ongi õigus sääraseid valikuid teha. Meie nägime võimalust sünnijärgsete kodanike puhul riikide ringi piiritleda ja me arvame, et see on õige tee. Kui teil on ettepanek mõni riik siia lisada, olgu selleks riigiks näiteks Jaapan, kellel on sama väärtusruum kui Eestil, siis teil on see võimalus. Kui te täna lihtsalt näitate eelnõule punast tuld, siis teil seda võimalust ei ole. Küsimus on loomulikult selles, millise signaali me siit saalist anname. Ja ma arvan, et ka teie sõber, kui ta tõesti olemas on, ütleb, et ta tegelikult tahaks oma lastele Eesti Vabariigi kodakondsust, et ta ei taha lahti öelda sünnijärgsest Eesti kodakondsusest. See on iga normaalselt mõtleva eestlase loogiline arusaam, et loomulikult ma olen oma kodumaaga seotud, loomulikult olen.

10:46 Aseesimees Kalle Laanet
Keit Pentus-Rosimannus, palun!

10:46 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud ettekandja! Minu meelest on see niru debatt või see kisub nirusse suunda. Väga kahju on kuulda, et sünnijärgsed Eesti kodanikud osa poliitikute väljaütlemiste kohaselt justkui ei vääri vääramatut õigust Eesti kodakondsusele, mis neile sünniga tulnud on. See on mu meelest lühinägelik ja väiklane positsioon. Põhiseadus ütleb, et sünnijärgselt Eesti kodanikult ei tohi tema kodakondsust ära võtta. Põhiseaduse täitmise järele valvaja on meil ka õiguskantsler. Kui nüüd järjekordselt hääletatakse maha meie ettepanek sünnijärgseid kodanikke hoida, kas sa näed siis võimalust pöörduda õiguskantsleri poole?

10:46 Hanno Pevkur

Aitäh! See võimalus loomulikult on. Ja formaaljuriidiliselt on ju võimalik konstrueerida lähenemine, et kelleltki ei võetagi sünnijärgset kodakondsust. Seda lähenemist on ka PPA hoidnud. Aga kodakondsuse seadus ütleb selge sõnaga teistmoodi: kellelgi ei saa olla kahte kodakondsust. Selles mõttes see kodakondsuse seaduse säte ei ole minu arvates põhiseaduse mõttega kooskõlas. Ilmselgelt ei ole! Põhiseaduse sõnum on selge: kui inimesed on sünnijärgselt saanud Eesti Vabariigi kodakondsuse, siis riigil puudub isegi moraalne õigus neile öelda, et te peate valima. Seda valikut ei tohi neilt nõuda. Kui Eesti kodanik soovib Eesti Vabariigi passi pikendada või taotleda oma lapsele Eesti Vabariigi passi, siis see õigus peab tal olema. Eelkõige ma räägin alles sündivatest lastest ja juba sündinud lastest. Nendele öeldakse, et kui te saate 18, siis te peate valima, kumma kodakondsuse võtate. Ja vaat seda valikut ei tohi inimestelt nõuda. Selles mõttes loomulikult ma arvan, et tõepoolest nendel, kelle riik selle valiku ette paneb, on subjektiivne õigus pöörduda ka õiguskantsleri poole, küsimaks, kas see valik on kooskõlas põhiseaduse mõttega.

10:48 Aseesimees Kalle Laanet

Märt Sults, palun!

10:48 Märt Sults

Suur aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Kuulates sinu ettekannet tekib kohutav tahtmine nõretavalt nutta – mis meeletut ülekohut tehakse sünnijärgsetele Eesti kodanikele. Ma olen täitsa päri. Aga ma olen üle elanud teatud aegu ja oman ajaloolist mälu, mäletan, kuidas toimus erastamine – esimene ring, teine ring, kolmas ring, neljas ring – ja kuidas otsiti Austraaliast odaga ringi jooksvat aborigeeni, et äkki ta on eestlane, äkki saab talle midagi maha müüa või tagasi anda. Praegu on mul täpselt samasugune tunne. Püütakse lahendada mingisuguseid muu maailma pseudoprobleeme. Kui eestlane tahab olla eestlane, siis eestlane on eestlane. Aga samal ajal siin kohapeal ei lahendata probleeme. Meil on kummalisi kaasmaalasi: mida tähendab hall pass? Muu Euroopa ja terve maailm üldse ei saa aru, mis asi see on. Ja need inimesed on meie riigile palju lojaalsemad kui mõni aborigeenist Austraalias elav Eesti kodanik. Mispärast halli passi probleemi ei lahendata?

10:49 Hanno Pevkur

Hea Märt! Ma saan aru, et sa tahad viia debatiteema kusagile mujale, aga ära tee seda. Siiras soovitus! Mis puutub halli passi, siis mul on sulle öelda ainult üks lause. Kõikidel siin elavatel inimestel on õigus taotleda Eesti Vabariigi kodakondsust, aga see ei puuduta mitte grammi võrra sünnijärgset kodakondsust, mis on põhiseaduse kaitse all. Inimestel, kes on sünnijärgsed Eesti Vabariigi kodanikud, on põhiseaduse kaitse – muu hulgas loodetavasti ka sinu poolthäälega antud põhiseaduse kaitse. Eesti rahvas on üheskoos selle põhiseaduse vastu võtnud ja me oleme öelnud, et sünnijärgseid kodanikke me kaitseme, sõltumata sellest, kus nad elavad.

10:50 Aseesimees Kalle Laanet

Urmas Kruuse, palun!

10:50 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Ma arvan, et sa olid hea kolleegi Oudekki Loone suhtes natuke ülekohtune. See sõber on kindlasti olemas, tema perekonnanimi algab P-tähega ja lõpeb n-tähega. Aga mind hämmastab vaat mis asi. Me oleme siin Riigikogus loonud erinevaid komisjone. Üks nendest on rahvastikukriisi lahendamise probleemkomisjon, kes peaks olema keskendunud just sellele

eesmärgile, et meid, eestlasi, oleks rohkem. Täna on laua peal väga konkreetne eelnõu, mida toetades on võimalik Eesti riigile lojaalsete sünnijärgsete kodanike arvu suuremana hoida. Kas siin on mängus veel mingi teema, miks seda toetust ei pruugi täna saalist tulla?

10:51 Hanno Pevkur

Aitäh! See oli väga hea tähelepanek! Rahvastikukriisi probleemkomisjon või mis iganes ta nimi on oleks võinud tõepoolest ka selle teemaga tegeleda. Me ei räägi ju ainult nendest inimestest, kes väliseestlastena väljaspool Eestit elavad. Küsimus puudutab ka neid inimesi, kes on tulnud Eestisse tagasi, olles saanud laias maailmas rännates kokku kellegagi, kellega on loodud pere. Ja nüüd me paneme sellesama Eestisse tagasi tulnud inimese ja tema lapsed valiku ette. Võib-olla ühel päeval ei saa nad enam Eesti kodanikud olla. Rahvuse poolest on nad eestlased, aga kodakondsuse poolest ei ole. See on nende inimeste panemine täiesti ülekohtuse valiku ette. Vaat see on asi, mida ma tõepoolest ei saa kuidagi omaks võtta, et keegi siin saalis võiks arvata, et kui sünnijärgse Eesti kodaniku perre sünnib laps, siis millalgi peab ta kahe kodakondsuse vahel valima. Ei pea! Ei pea!

10:52 Aseesimees Kalle Laanet

Peeter Ernits, palun!

10:52 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea Hanno! Muuseas, eelmine nädal oli nn rahvastikukomisjoni väliseestlastele pühendatud nõupidamine ja ma ei näinud seal ühtegi Reformierakonna esindajat. Sa ütlesid, et nüüd on võimalik näidata oma isamaalisust, aga vaatasin, et selle 17 aasta jooksul on Reformierakonna käes justiitsministri koht olnud 12 aastal ja haridusministri koht on 12 aastal olnud praeguse Isamaa käes. Sa ütlesid, et Reformierakond ei ole saanud oma isamaalisust väljendada. Ava natukene laiemalt, kuidas see võimalik on! Kes siis on Reformierakonna isamaalisust pidurdanud?

10:53 Hanno Pevkur

Aitäh! Ma kindlasti ei öelnud, et Reformierakond ei ole saanud oma isamaalisust väljendada. Ma tegin siseministrina Vabariigi Valitsusele ettepaneku see teema lahendada. Sul on küll koalitsioonikogemust vähe või see puudub peaaegu üldse, aga vahepeal Keskerakonnas olles sa nägid, et koalitsioonis on vaja teemasid arutades konsensus leida. Kui konsensust ei ole, siis valitsust ei ole. Kuna praegu ka näiteks rändeteemal konsensust valitsuses ei ole ja me kuulsime sotside esimehelt juba jaanuaris, et see valitsus lihtsalt tiksub, siis tegelikult valitsust ei ole väga paljudes küsimustes. Ja see ongi valitsuse nõrkus, kui ei ole konsensust. Aga teine valik on see, et kui konsensust ei ole, siis teemat ei saa siia saali tuua. Nüüd opositsioonis olles tõi Reformierakond selle teema saali juba teist korda. Võime ka rohkem tuua ja ma ütlen, et me ei jäta seda teemat. Me kindlasti ei jäta seda teemat! Meie ei jäta seda teemat kunagi unarusse. Me ei jäta eestlasi kusagile välismaale teadmises, et nad peavad ehk Eesti Vabariigi kodakondsusest loobuma. Kedagi ei jäeta maha, ühtki eestlast ei jäeta maha. See peaks olema põhimõte.

10:54 Aseesimees Kalle Laanet

Oudekki Loone, palun!

10:54 Oudekki Loone

Aitäh! Reformierakond on muidugi alati olnud eliidipartei ja see eelnõu seda elitismi ka peegeldab. Ma saan täiesti aru, et ei seista kõigi kodanike eest, seistakse sünnijärgsete kodanike eest, aga mitte kõigi sünnijärgsete kodanike eest, vaid ainult nende eest, kes satuvad elama riikides, mis Reformierakonnale meeldivad. Sisse on toodud selline salapärane mõiste nagu "väärtusruum". Kui Eesti põhiseadust lugeda, siis põhiseadus peab kõiki kodanikke võrdseks, kaasa arvatud Eesti kodakondsuse äravõtmise küsimuses. Põhiseadus lubab tegelikult topeltkodakondsust kõigile eestlastele. Lisaks ütleb põhiseadus veel, et veendumuste pärast ei tohi kodakondsust ära võtta. Väärtusruumi jutt läheb sellise veendumuste kaitsega täiesti vastuollu. Te ütlesite vastates, et meil on õigus seda valikut teha. No õigus

on igasuguseid suvalisi valikuid teha, aga neid peaks kuidagi põhjendama. Kuidas te põhjendate seda, et mõned kodanikud ikkagi jäetakse maha? Mõned kodanikud ei vääri seaduse kaitset, ainult osa kodanikest väärib.

10:56 Hanno Pevkur
Aitäh! Reformierakond on Eesti partei, kindlasti me oleme ka kõikide eestlaste partei. Reformierakond seisabki eestlaste eest ja me teeme seda edaspidi ka. Mis puutub topeltkodakondsusesse, siis veel kord: need valikud on riigil alati laual. Paljugi sõltub just nimelt sellest, millises väärtusruumis inimesed elavad. Meie nimekiri võiks loomulikult olla ka pikem. Me ise arutlesime samamoodi. Ma ütlesin siin ka eelmisel korral, et meie arutelu all olid ka laiemad valikud. Aga täna tulime siia saali sellise eelnõuga. Kui rääkida sünnijärgsest kodakondsusest, siis loomulikult põhiseaduse kaitse, nagu ma juba ütlesin, kehtib ikkagi. Samas kodakondsuse seadus ei tohi – me räägime täna ju kodakondsuse seaduse muutmisest – kuidagi põhiseadusega vastuolus olla. Sellepärast ka see eelnõu teie ees on. Sina aga saad kohe pärast küsimusi ja fraktsioonide arvamusavaldusi märku anda, mis sa sellest eelnõust arvad – kas pead õigeks minna selle eelnõuga edasi või visata see menetlusest välja.

10:57 Aseesimees Kalle Laanet
Tarmo Kruusimäe, palun!

10:57 Tarmo Kruusimäe
Tänan! Hea ettekandja! Ma siiralt tänan teid selle üle-eelmise vastuse eest, kus te tunnistasite, et opositsioonis olemine on teile positiivselt mõjunud, et arrogantsus, mis oli iseloomulik võimuparteile, on nüüd vähenenud ja teie nägemisväli laienenud. See on hea! See on tõesti hea, sest Eestis on tegelikult päris palju probleeme, mis võib-olla kõrgemalt ei paista. Aga minu küsimus on teile kui endisele siseministrile. Kas te teate mõnda konkreetset juhtumit oma vastutusalas ja kui on selline juhtum olnud, kuidas olete reageerinud? Ma saan aru, et on olnud olukordi, kus Eesti Vabariigi kodanik on tulnud Eestisse tagasi ning kas Politsei- ja Piirivalveameti või Kodakondsus- ja Migratsiooniameti ametnik X on öelnud, et mina, ametnik X, võtan teilt kodakondsuse ära, härra või proua XX, sellepärast et teil on ühe teise riigi kodakondsus. Kas te teate niisuguseid juhtumeid ja kui teate, siis kuidas olete reageerinud?

10:58 Hanno Pevkur
Aitäh! Jah, tean. Ja ma ütlesin, et nendele inimestele ei tohi öelda, et nad peavad loobuma Eesti Vabariigi kodakondsusest. (Saalist öeldakse midagi.) Kuulge, minu siseministriks oleku ajast on päris palju möödas, aga kui soovite, siis helistage palun näiteks Ruth Annusele, kes on Siseministeeriumi kodakondsuspoliitika osakonna juhataja. Ta saab teile kinnitada, et meil oli ajal, mil ma olin siseminister, väga palju vestlusi sel teemal ja ka teemal, kuidas PPA peab ühel või teisel juhtumil käituma ja milline on põhiseaduse mõte.

10:59 Aseesimees Kalle Laanet
Hannes Hanso, palun!

10:59 Hannes Hanso
Aitäh! Siin tuli jutuks, et see on väga isamaaline eelnõu. Tahan öelda, et rohkem isamaalist inimest olla ei saa, kui mina ennast tunnen. Ja ma olen ka väga liberaalne inimene. Olles maailmas väga palju ringi käinud – olen käinud rohkem kui pooltes riikides –, olen viimasel ajal üha rohkem kohtunud kõikvõimalike Eesti juurtega, Eesti päritolu inimestega. Kuna ma olen väga liberaalne, siis selle eelnõu puhul ma tõesti tahan viidata, et kuigi sa, Hanno, ütled, et kedagi ei jäeta maha, siis jäetakse küll. Ma tean eestlasi, kes elavad Peruus, ja on eestlasi, kes elavad Kolumbias, ja on eestlasi, kes elavad Hiinas ja Jaapanis, samuti Keenias. No ikkagi jäetakse kedagi maha. Miks me ei lähe sellega kaugemale? Ma väga sooviks seda eelnõu toetada, aga ma lihtsalt tahan oma liberaalse maailmakäsituse tõttu, et kedagi ei jäetaks maha. Aga meie jätame osa maha. Kuidas teil see arutelu päädis sellega, millega ta päädis?

11:00 Hanno Pevkur

Aitäh! Ei, ei jäeta ka Peruus, Hiinas või Jaapanis elavaid eestlasi kuidagi maha. Tegelikult tuleb loomulikult paralleelselt Eesti Vabariigi seadustega arvestada ka nende inimeste asukohamaa seadusi – kas seal topeltkodakondsus on lubatud, kas nad peavad ühest kodakondsusest loobuma või mitte või millised on üldse tingimused. Kui inimene ei ole selle kohustuse ees, et ta peab valima, siis ei ole meie jaoks küsimust ei Peruus ega Hiinas ega Jaapanis. Aga et pidada sisulist debatti, milliste riikidega meil on ühine väärtusruum, millistega mitte, selleks peaksime kõigepealt koerast endast üle saama ja alles siis tema sabast. Me peame esimese lugemise lõpetama ja teemaga edasi minema. Seda debatti, kas see loetelu on lõplik või mitte, on kindlasti ka Reformierakond valmis pidama.

11:01 Aseesimees Kalle Laanet
Keit Pentus-Rosimannus, palun!

11:01 Keit Pentus-Rosimannus
Aitäh! Kuulan seda arutelu siin ja tundub, et on täitsa omaette tähelepanu väärt, kuidas Isamaa ja Keskerakond on ennast äkki leidnud ettevõtmises, mis seisneb selles, et tõrjutakse sünnijärgsete kodanike õigust Eesti kodakondsusele. Aga siin on kõlanud ka mitu küsimust selle eelnõu sisu kohta. Tegu on esimese lugemisega, ometigi komisjon on seda juba arutanud. Ütle palun, kas komisjonis oli nendel küsijatel, kes siin praegu sisu väga kritiseerivad, olnud mõni ettepanek eelnõu muutmiseks!

11:01 Hanno Pevkur
Aitäh! Nagu ma juba ütlesin, sisulist arutelu komisjonis kahjuks ei olnud. Aga ma väga hea meelega näeksin seda, et kui me esimese lugemise lõpetame, siis Hannes tuleb näiteks Jevgeni asendusliikmena põhiseaduskomisjoni ja me saame pidada sisulist debatti. Absoluutselt mitte midagi ei ole selle vastu! Hannes on väga palju maailmas rännanud, nii rattaga kui ilma, ja kindlasti kokku puutunud väga kirju seltskonnaga, sh eestlastega üle maailma.

11:02 Aseesimees Kalle Laanet
Stenogrammi huvides lisan, et põhiseaduskomisjon menetleb seda eelnõu, mitte õiguskomisjon. Helmut Hallemaa, palun!

11:02 Helmut Hallemaa
Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! Ma olen sind, Hanno, pidanud tasakaalukaks ja igati korrektseks inimeseks. See sildistamine, mis nüüd eriti küsimuste ja vastuste puhul välja tuli, mulle üldse ei meeldinud ja teeb kurvaks. Ma ei hakka täna hindama, kui suur või väike eestlane keegi siin saalis on – see ei oleks eetiline. Aga ma küsin ikkagi sama küsimuse, mis siin juba üles kerkis ja mida ma ka eelmine kord küsisin: miks me ikka selle ringi tegime? Teie oma erakonnas oli ring ka hoopis teistsugune ja ega sul ei olnud väga suurt valmidust sisulist diskussiooni arendada. Küsin veel kord: kas see on asi, mille hoogtöö korras peab enne valimisi ära tegema?

11:03 Hanno Pevkur
Aitäh, Helmut! See kindlasti ei ole hoogtöö. Me oleme sellel seisukohal olnud väga kaua. Meil oleks olnud võimalus seda eelnõu edasi menetleda ka esimene kord ja siis ei oleks see olnud valimistele üldsegi mitte nii lähedal. Ja kui meil on soovi, siis jõuame praegugi alles jäänud nädalate jooksul selle enne Riigikogu valimisi vastu võtta. Kui see ei õnnestu, siis jääb see valimiste teemaks. Reformierakonna valimisprogrammi saab see igal juhul sisse, küsime rahvalt mandaadi. Kui rahvas peab õigeks, et selle teemaga tuleb tegeleda, siis oleme sellega võimalikel koalitsiooniläbirääkimistel laua taga, tõstame selle kindlasti üles. Aga ma väga loodan, et meil on alles jäänud töönädalate jooksul võimalik see eelnõu siin saalis seadusena vastu võtta.

11:04 Aseesimees Kalle Laanet
Henn Põlluaas, palun!

11:04 Henn Põlluaas

Aitäh! Topeltkodakondsus paneb inimesele kohustuse ka selle teise riigi suhtes. Vaatame praktilisest seisukohast! Kui Eesti kodanikul on Eesti ja näiteks ka Itaalia kodakondsus, siis pole ehk küsimust. Itaalia on meie liitlasriik, meile sõbralik riik. Aga näiteks Venemaa puhul tekib küsimus, kas olla sanktsioonide jätkamise või laiendamise poolt või mitte. Te panete need inimesed kahvlisse. Kumba seisukohta see inimene peab toetama? Ta on ju kohustatud mõlema riigi huve silmas pidama, eriti juhul, kui see topeltkodakondsusega isik istub meil siin Riigikogus.

11:05 Hanno Pevkur
Aitäh! Me ei pane neid inimesi kahvlisse. Inimesel on ikkagi õigus oma arvamusele. Meil on arvamusvabadus ja enda seisukoht on inimesele alati lubatud. Ka siin parlamendisaalis on ju kuulda olnud erinevaid seisukohti. On neid, kes sanktsioone toetavad, ja on neid, kes sanktsioone ei toeta. Ometi on tegemist sünnijärgsete Eesti Vabariigi kodanikega. Seisukohti, mida inimene õigeks peab, ta ei pea muutma. Seda sundida ei saagi. Inimene kujundab oma arvamuse ise.

11:05 Aseesimees Kalle Laanet
Hannes Hanso, palun!

11:05 Hannes Hanso
Aitäh! Siin kõlas korduvalt sõnapaar "põhiseaduslik kaitse" ja sellega tuleb nõustuda, see ongi väga vajalik. Aga põhiseadus paneb kodanikele ka kohustusi. Sa ütlesid, et puutusid siseministrina ka selle teemaga kokku. Mina puutusin kaitseministrina sagedasti kokku ajateenistuses ehk siis riigikaitses osalemise teemaga. See on üks nendest küsimustest, millele ilmselt head vastust on raske leida. Tõesti, inimesed on meil üle ilma laiali ja väga paljudel neist, kellel tekib või juba praegu on õigus Eesti kodakondsusele või kellel juba ongi Eesti kodakondsus, tekivad ka teatud kohustused. Kas te seda arutasite, kuidas seda probleemi lahendada?

11:06 Hanno Pevkur
Aitäh! Nagu ma ütlesin, põhiseaduskomisjonis meil tegelikult sisulist arutelu ei olnud. Aga me näeme, mis praegu põhjanaabrite juures toimub. Me teame kõik, et kodakondsus on põhiseaduslik õigus, millega samas kaasnevad teatud kohustused, vähemalt moraalsed. Näiteks tuleb käia valimas. Ja need küsimused tuleb paratamatult ka lauale tõsta.
Ainus n-ö sisuline kohustus ongi kaitseväekohustus. Kõige muu puhul on tegemist õigusega: võib teha, aga ei pea tegema. Kaitseväeteenistuse puhul peab riik ütlema, kas me ootame neid inimesi Eestis kaitseväeteenistusse või mitte. Või me ütleme, et kui tegemist on meie liitlasriigiga, siis liitlased on ju üks pere ja vahest meile piisab, et inimene on valinud, kummas riigis ta kaitseväekohustuse täidab. See on ka täiesti võimalik valik. Samas me teame, et kõiki Eestis elavaid kaitseväeteenistusse tulevaid noori me ei suuda kahjuks kaitseväes vastu võtta. Meil on terve ports inimesi, kes jäävad erinevatel põhjustel teenistusest eemale. Selles mõttes ma ei usu, et meil topeltkodakondsuse tõttu tekiks suur probleem. Enamik kaitseväeteenistusse tulevaid noori on ikkagi vaid Eesti kodanikud.

11:08 Aseesimees Kalle Laanet
Peep Aru, palun!

11:08 Peep Aru
Aitäh! Hea ettekandja! Mind teeb hästi kurvaks, et ma ei saa oma neljale USA-s sündinud ja seal kasvavale lapselapsele öelda, et Eesti riik kaitseb neid alati nii sõnas kui teos. Arvestades saali enamuse meelsust, ilmselt seda tulemust siin ei teki ka täna. Mis sa arvad, millal me nii kaugele jõuame, et kodakondsuse seadus on kooskõlas põhiseadusega ja minu lapselapsed ja väga paljud teised analoogilises olukorras olevad inimesed ei pea tegema seda väga rasket ja ebaloogilist ja halba valikut?

11:09 Hanno Pevkur
Aitäh! Loomulikult on absoluutse tõe üle otsustamine rahva kätes. Need, kellele rahvas 3. märtsil selle teema lahkamiseks mandaadi annab, selle küsimuse siin saalis ühel päeval ka lahendavad. Aga kuna

küsimused hakkavad praegu otsa saama, siis ehk on sobilik rääkida üks vana Hiina mõistujutt, mis seda valikut ilmestab. Oli kaks idamaa tarka. Ühe juures käisid kõik inimesed nõu küsimas, mis on õige valik, aga teise juures keegi ei käinud. Ja siis see, kelle juures ei käidud, mõtles välja, et kui ma näitan, et see teine arvab midagi valesti, siis hakkavad kõik minu juurde tulema. Ta mõtles, et ta võtab ühe linnukese, paneb selle peopessa ja läheb küsib teise targa käest, kas linnukene tema peos on elus või surnud. Ja kui teine tark ütleb, et lind on elus, siis ta pigistab peo kokku ja lind on surnud. Aga kui teine ütleb, et lind on surnud, siis ta teeb peo lahti ja linnuke lendab ära. Ja nii ta tegigi. Ta läks oma konkurendi juurde ja küsis: "Hea kolleeg, mis sa arvad, kas linnukene minu peos on elus või surnud?" Mille peale teine tark vastas: "Kallis sõber, see kõik on sinu enda kätes." Ja täpselt nii ongi. Rahvas peab selle otsuse langetama oma häältega 3. märtsil, kui me enne 3. märtsi siin saalis konsensust ei leia või vähemalt enamuse toetust eelnõule ei saa.

11:10 Aseesimees Kalle Laanet

Toomas Väinaste, palun!

11:10 Toomas Väinaste

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Mina küsin, miks te kasutate selle eelnõu puhul mõistet "väärtusruum". Ja mida see ikkagi teie arusaama kohaselt tähendab?

11:11 Hanno Pevkur

Aitäh! Mul ei ole sellest väga pikalt midagi rääkida. Kui te võtate ette loetelu, mis on kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu § 1 punktis 4, siis ma usun, et te mõistate seda küll. Tegemist on meie liitlaste ja meie partneritega. Kindlasti on võimalik seda nimekirja pikendada, aga see oli meie esialgne valik, mille me täna siia saali tõime.

11:11 Aseesimees Kalle Laanet

Austatud ettekandja Hanno Pevkur, teile rohkem küsimusi ei ole. Palun kõnelema põhiseaduskomisjoni esimehe Marko Pomerantsi!

11:11 Marko Pomerants

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 709 esimese lugemise ettevalmistamine oli põhiseaduskomisjoni päevakorras 3. detsembril 2018. Tõepoolest, nagu algataja esindaja Hanno Pevkur siin juba ütles, selle eelnõu üle komisjonis pikemat arutelu ei toimunud. Eelnõu algataja selle peale mingisugust protesti ei avaldanud, üksnes mainis, et võrreldes eelmise korraga, kui kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu menetluses oli, on Reformierakond vastu tulnud justiitsministri soovile, et kodakondsuse saaks ära võtta ka nendelt isikutelt, kes on toime pannud riigireetmise või terrorismikuriteo. Sellekohased sätted on eelnõusse sisse viidud. Põhiseaduskomisjon otsustas teha ettepaneku võtta eelnõu täiskogu 13. detsembri istungi päevakorda ja eelnõu tagasi lükata. Selle ettepaneku poolt oli 5 põhiseaduskomisjoni liiget ja 3 vastu. Otsustati veel, et ettekande teeb põhiseaduskomisjoni esimees Marko Pomerants. Aitäh!

11:13 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh! Teile on ka küsimusi. Peep Aru, palun!

11:13 Peep Aru

Aitäh, hea ettekandja! Ma osalesin ka sellel põhiseaduskomisjoni istungil ja ega seal eriti suud lahti teha võimalik ei olnud, rääkimata protesti esitamisest. Sellepärast ma küsin, kas see ongi selle põhiseaduskomisjoni koosseisu puhul tavaline, et opositsiooni eelnõude arutelu üldse ei avatagi.

11:14 Marko Pomerants

Aitüma! Ei ole tavapärane. On olnud väga erinevaid juhtumeid ja on püütud ka opositsiooni eelnõu seaduseks teha, mis pole õnnestunud. Näiteks võin tuua Vabaerakonna eelnõu, mis puudutas valimiseelseid reklaamipiiranguid, aga me ei leidnud selleks piisavalt konsensust. See võiks olla vastupidine näide. Mis puudutab kodakondsuse seaduse arutelu lakoonilisust, siis põhjust te ju kõik

teate. Siinsamas saalis oli septembrikuus arutusel analoogne eelnõu numbriga 634. Toona tegi põhiseaduskomisjoni nimel ettekande Jüri Adams. Seda eelnõu arutati siin 20. septembril ja 25. septembril ning see arutelu käik ning ka küsimuste-vastuste olemus sarnanes täna toimunule.

11:15 Aseesimees Kalle Laanet
Andres Herkel, palun!

11:15 Andres Herkel
Aitäh, härra juhataja! Austatud härra Pomerants! Ma loodan Vabaerakonna esindajana, et meie seni viljatu koostöö teeb järele jäänud aja jooksul pöörde paremale. Aga mind ausalt öelda üsna kurvastas eelnõu säärane arutelu, mis piirdus poliitilise pingpongiga. Võib-olla teie käest kui komisjoni esimehe käest on kõige õigem küsida, milliseid samme põhiseaduskomisjon on kavandanud selleks, et integreerida paremini Eesti elusse inimesi, kes on läinud välismaale lühemaks või pikemaks ajaks. Siin on räägitud ka väliseesti valimisringkonnast. Minu meelest oli täiesti õigustatud märkus, et tegemist on väga olulise huvigrupiga, kelle hääl peaks Riigikogu ja põhiseaduskomisjoni tasandil kuulda olema, kui niisuguseid küsimusi, nagu selles eelnõus on, arutatakse.

11:16 Marko Pomerants
Aitüma! Järele jäänud aja jooksul täiendavaid arutelusid plaanis ei ole. Mis puudutab Eestist väljaspool elavate inimeste osalemist Eesti Vabariigi parlamendi valimistel, siis nii, nagu see on siiamaani toimunud, toimub see ka kevadel 2019 kindlasti.

11:16 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

11:16 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud komisjoni esimees! Ma küsin ka, kas komisjonis ei tõstatunud üldse ettepanek pöörduda väliseesti kogukondade esinduste poole. Need esindused on olemas, nad on pidanud oma kevadist konverentsi või suurkogu isegi siin Riigikogu hoones ja tõstatanud topeltkodakondsuse küsimuse väga praktilisest aspektist. Kas põhiseaduskomisjon teab nende seisukohta ja ei pidanud seda oluliseks? Miks selline lähenemine? Ma ei saa aru.

11:17 Marko Pomerants
Aitüma! Tõesti, nagu Hanno Pevkur eelnõu tutvustades ütles, komisjon on saanud kodanike üksikpöördumisi. Mis puutub üleilmsesse eestlaste esindusorganisatsiooni, siis meie tööpraktika ajaloo jooksul on nad meie poole pöördunud ühe küsimusega. Ja see on täiendava tähtpäeva lisamine Eesti kalendrisse. Jutt on nn suure põgenemise päevast, eks ole. Mis puudutab seda, kas tegemist võiks olla nende seisukoha ignoreerimisega antud küsimuses, siis vastus on "ei". See seisukoht on ju teada, see on pooldav. Ja kõik osapooled, kes hääletusprotseduuril osalevad, peavad ka sellest aspektist lähtuma.

11:18 Aseesimees Kalle Laanet
Vilja Toomast, palun!

11:18 Vilja Toomast
Aitäh, härra juhataja! Hea ettekandja! Siin on juttu olnud, et Justiitsministeeriumil ja justiitsministril oli selle eelmise eelnõu kohta – ma ei mäleta, sa ütlesid selle numbri ka ...

11:18 Marko Pomerants
Number 634.

11:18 Vilja Toomast

... selle kohta oma arvamus ja see puudutas ennekõike seda, mis tingimustel võiks Eesti kodakondsuse ära võtta. See on nüüd eelnõusse lisatud, seega arvestatud on justiitsministri arvamusega. Kas justiitsminister on ka nüüd selle eelnõu kohta oma seisukoha avaldanud ja kui on, siis milline see on? Aitäh!

11:18 Marko Pomerants

Ruth Annus esitas valitsuse seisukoha ja selgitas, et mis puudutab karistusseadustiku muutmist, siis selles osas on valitsuse seisukoht toetav. Mis puudutab eelnõu enda toetamist, siis seisukoht on endine.

11:19 Aseesimees Kalle Laanet

Austatud põhiseaduskomisjoni esimees Marko Pomerants! Teile rohkem küsimusi ei ole. Aitäh! Avan läbirääkimised. Aadu Must Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:19 Aadu Must

Austatud juhataja! Head kolleegid! Ma ei ole kunagi olnud siseminister, aga ma olen näinud kodakondsuse ümber toimunud heitlusi teiselt poolt. Ma olen näinud seda, mis on säilitatud ja talletatud ajaloodokumentides, ja mis on olnud praktilised sammud, mitte ainult seaduse teooria, vaid ka seaduse praktika. Oma küsimuses ma osutasin ühele huvitavale dokumendile, mis on Albert Märdini kohtuasi. Seda kohut peeti täpselt 16 aastat tagasi ja küsimus oli, kas Venemaal elavad inimesed on meie rahvuskaaslased või ei ole. Luban endale aega natuke kuritarvitada, et rääkida inimlikust aspektist. Märdin tuli oma vanaema optanditunnistusega Eestisse ja palus Eesti passi. Talle öeldi, et see ei kehti, viige see Eesti Rahva Muuseumisse. Kui ta küsis, miks ei kehti, öeldi talle, et lugege Tartu rahulepingut. Loeti koos Tartu rahulepingut – pagan, seda punkti, mis selle passi oleks kehtetuks muutnud, ei leitud. Selle peale öeldi, et aga oli üks eraldi seadus. Vaadati seadused läbi ja leiti üks, millele oli alla kirjutanud Kalinin, kinnitades, et see kehtib ainult ühe aasta. Lõpuks lõppes asi 16 aastat tagasi nii, et Eesti Vabariik leidis, et kõigi optandina Venemaale läinud ja seal kodakondsust taotlenud inimeste järglastel otseses liinis on õigus Eesti kodakondsusele.
Järgnenud aastatel hakati sellesama kohtu-*case*'i lahendit küll praktikas oluliselt muutma. Ah soo, vahemärkusena ütlen, et tõesti Kodakondsus- ja Migratsiooniamet ise lõpuks ütles, et kaevake meid kohtusse. Märdin käis kohtuetapid läbi ja võitis.
Hiljem hakati seda suhtumist piirama. Ma olen toimuvat jälginud arhivaarina. See käis nii: inimesed tulevad arhiivi, leiavad üles dokumendid, mis näitavad, et nad on oma vanaema lapselapsed, aga selle peale öeldi Kodakondsus- ja Migratsiooniametis ikka umbes nii: aga see, et vanaema oli 1908. aastal 8-aastane, ei näita ju seda, et ta on sündinud 1900. aastal! Selliseid varjatud tõrjumisi oli lausa massiliselt ja ma võin nende kohta tuua terve paki, kui kedagi asi huvitab, ja näidata, milline see praktika siis oli. Veel huvitavam praktika olid selline, et näiteks öeldi, et teil ei ole kunagi kodakondsust olnud, sest teie esiisa loobus ju Eesti kodakondsusest. Ja on ka dokument, et loobus: on kirjutatud, et Krasnojarski vangla ülem kinnitab, et see esiisa, olles Krasnojarski vangla surmamõistetute kongis, kirjutas Eesti kodakondsusest loobumisele alla ja sai siis kongist välja. Võime arutada, et kas see oli õiguspärane loobumine või mitte. Või keegi kodanik Tamm, kes tuli Eestisse ja ütles, et tema perekond elas Kongutas – rõhk oli u-tähel. Dokumendid olid korras, aga noriti selle kallal, et ta olevat sündinud Kongútas. Talle öeldi, et teate, Kongútat otsige sealt, kus on Kalkuta. Konguta on Tartumaal muide täiesti olemas.
Mis on kõige selle jutu mõte? Minu õpetaja professor Herbert Ligi õpetas mind kunagi: "Ära kunagi usu seda, kui keegi tuleb argumenteerima sellega, et mul on mõte ja ma usun seda." Ma mõtlesin ühe killu järgi välja mingi skeemi ja seda skeemi me siin näeme eriti just valimiste eel. Võetakse üks kild millestki, ehitatakse sinna juurde suur struktuur ja öeldakse: "Aga nüüd õige eestlane usub kõike täpselt nii nagu mina!" Ei vaevutagi dokumente vaatama.
Ma olen kopeerinud kümneid tuhandeid dokumente ja julgen teile öelda – jah, paraku küll, nii mind ka õpetati –, et võib-olla on selles eelnõus mingi ratsionaalne iva. Äkki on see julgeolekuoht, kui üle 150 000 järglase tahab äkki tulla esiisade maale tagasi. Kui see on julgeolekuoht, siis selle vastu tuleb ka abinõusid leida. Aga see, et on leitud, et meile see riik ei meeldi ja need inimesed ei ole meie omad – ja see on üks selle eelnõu põhilisi iseloomulikke seisukohti –, noh, see on küll valimiseelne propaganda ja kuulge, ikkagi reaalsetest asjadest kaugel. Mul ei ole siin enam palju aega, aga ma võin sellest kõigest kirjutada ajakirjanduses päris pika loo. Aitäh!

11:23 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, härra Aadu Must! Jürgen Ligi, kas teil on protseduuriline küsimus?

11:24 Jürgen Ligi
Mul on kvalifitseerimise kohta küsimus. Siin nimetati minu nime ja nii ma tahaksin öelda, et professor Ligi oleks kindlasti hoolitsenud väliseestlaste kodakondsuse eest ja öelnud seda ka oma õpilasele Aadu Mustale.

11:24 Aseesimees Kalle Laanet
Stenogrammi huvides: Aadu Must nimetas Herbert Ligi nime. Aga läheme edasi! Henn Põlluaas, palun, Konservatiivse Rahvaerakonna nimel!

11:24 Henn Põlluaas
Palun lisaaega!

11:24 Aseesimees Kalle Laanet
Palun, kolm minutit lisaaega!

11:24 Henn Põlluaas
Lugupeetud kolleegid! Sellise sisuga eelnõu ei ole meil esimest korda laual. 2013. aastal koostas Siseministeerium topeltkodakondsuse mõju analüüsi, mille lõppjäreldus oli, et see on otseselt negatiivne samm ja ohuks meie julgeolekule. Ma toetungi siin sellele analüüsile. Mujal rakendatakse topeltkodakondsust tõesti mõnes riigis, kuid seda väga piiratud juhtudel. Topeltkodakondsus pole üldlevinud ja sellel on selged põhjused. Näiteks Holland on halva kogemuse järel muutnud topeltkodakondsuse uuesti mittelubatuks.
Eesti kodakondsuspoliitika on lähtunud konservatiivsetest põhimõtetest, Reformierakonna eelnõu pöörab selle pea peale. Analüüsis tõdeti, et väide, nagu soodustaks topeltkodakondsus sidemete hoidmist väljarännanud eestlastega, ei ole leidnud tõendamist. See on vaid emotsionaalne häma. Lubatud riikide nimekirja kehtestamine ei lahenda probleemi, et meie kodanikest võivad saada ka mõne meile vaenuliku riigi kodanikud. Seda seetõttu, et mitmed Euroopa Liidu või muud riigid lubavad topeltkodakondsust ka kolmandate riikidega. Nii seadustatakse vahelüli kaudu ka Vene topeltkodakondsus. Kas see ongi eesmärk?
Andes sünnijärgsetele kodanikele õiguse olla mõne muu riigi kodanikud, avame nad ise teiste riikide mõjutustele. Kuna lojaalsus on jagamatu, tekib konflikt, eriti kui teisel riigil on teistsugused huvid. Topeltkodakondsusega isikul on kohustused mitme riigi suhtes. Ka anname me nii teiste riikide kodanikele juurdepääsu Eesti Vabariigi kõrgeima võimu teostamisele. Isegi kui on tegemist sõbraliku riigiga, on igal riigil omad huvid, mis võivad olla meie omadega täiesti vastandlikud. Küsimus on, millise riigi huve esindab näiteks selline Riigikogu liige, minister või diplomaat, kui ta peab läbirääkimisi riigiga, kelle kodakondsus tal samuti on. Mis riiki kaitseb selline kindral või sõdur või kapo agent? Kuidas vältida riigisaladuste lekkimist? Põhiseadus sätestab, et Eesti kaitseb oma kodanikke ka välisriikides. Topeltkodakondsus võib tekitada pingeid riikidevahelistes suhetes, näiteks kui isik soovib diplomaatilist kaitset teise riigi eest, olles mõlema kodanik.
Topeltkodakondsuse seadustamine paneb Politsei- ja Piirivalveametile, kapole, Välisministeeriumile ja Kaitseministeeriumile suure lisakoormuse ning nõuab väga suuri ja kulukaid infotehnoloogilisi arendusi. 2013. aastal hinnati selle ühekordseks kuluks kolm miljonit eurot ja püsikuluna kuni miljon eurot aastas. Nüüd võime arvestada kordades suuremate kuludega. Meil on topeltkodakondsusega inimesi ka siinsamas Riigikogus, kuid seaduse rikkumise tulemusel saadud topeltkodakondsus ei saa olla alus selle seadustamiseks. On loomulik, et inimene teeb valiku, mis riik on tema isamaa ja kellele ta on lojaalne.
Analüüsi lõppjäreldus kõlab: kuna topeltkodakondsuse seadustamiseks puudub rahvusvahelisest õigusest ja põhiseadusest tulenev vajadus, see oleks vastuolus järjepideva kodakondsuspoliitikaga ja tooks kaasa olulised nii laiapõhjalised kui otsesed julgeolekumõjud, siis puudub mõistlik põhjus Eestis topeltkodakondsuse seadustamiseks. Ja nii on see ka praegu. Meie kohus on seista Eesti huvide eest, kuid paraku tuleb tõdeda, et Reformierakonna ettepanekust kumavad selgelt läbi Kremli kõrvad.
Mis puudutab optante ehk enne Eesti Vabariigi loomist Eestist lahkunud isikuid, siis tegelikult ei ole

mingit seadusmuudatust vaja. Neil tekkis võimalus taotleda kodakondsust peale Tartu rahulepingu sõlmimist, mis ütles, et optandid on kohustatud aasta jooksul Venemaalt lahkuma, kuid ei sätestanud, et mittetulemise puhul jäädakse kodakondsusest ilma. Paraku ei olnud Nõukogude Liidu tehtavate takistuste tõttu tuhandetel eestlastel võimalik Venemaalt lahkuda. Seetõttu tegi siseminister Einbund 1922. aastal otsuse lugeda kõik optandid, kes ei saanud Venemaalt ära sõita, Eesti kodakondsuses olevateks. 2002. aastal kinnitas halduskohus üle, et kõik optantide järeltulijad tuleb lugeda Eesti kodanikeks. 2016. aastal asus aga PPA millegipärast seisukohale, et kui isik Eestisse elama ei asunud, siis ta Eesti kodanikuks ei saanud. Optante ja nende järglasi enam sünnijärgseteks kodanikeks ei loetud ja on hakatud kodakondsuse saanud isikutelt seda ära võtma. Selline nõue ei tulene ei Tartu rahulepingust ega ühestki teisest dokumendist. Täna tõesti keegi täpselt ei tea, kui palju optantide järglasi Venemaal veel on, kuid me peame suhtuma neisse kui sünnijärgsetesse Eesti kodanikesse. Sünnijärgne kodakondsus on tahetud võtta ka isikutelt, kelle esivanemad toona Venemaal ei elanudki, näiteks Abhaasia eestlastelt, kes elasid hoopiski Gruusias, mis oli iseseisev Eesti poolt tunnustatud riik. Abhaasiast on umbes tuhat eestlast siia jõudnud, 200–300 on veel seal. Mingil kombel saadi 2018. aastal sünnijärgsete kodanike tõrjumisel taha isegi Riigikohus ja Tartu Ülikooli asjatundjad, kes leidsid, et Eesti kodanikud on vaid need, kes tulid aasta jooksul Venemaalt Eestisse. Varasemast praktikast ei hoolita ja siseminister Einbundi otsust nendes analüüsides isegi ei mainita.
Reformierakond esitas siin justkui optantide kaitseks topeltkodakondsuse legaliseerimise eelnõu, kuid Abhaasia eestlased ja optandid seda tegelikult ei vajagi, sest neil on õigus sünnijärgsele kodakondsusele niigi olemas. See tuleb vaid vormistada. Ka õiguskantsler on avaldanud sama seisukohta. PPA peab lihtsalt oma käitumismalli muutma, tagasi minema varasema praktika juurde.
Kokku võttes Eesti Konservatiivne Rahvaerakond seda eelnõu ei toeta, sest tegemist on kahjuks ainult valimiseelse propagandaga. Aitäh!

11:31 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh! Jüri Adams Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:31 Jüri Adams
Austatud istungi juhataja! Lugupeetud rahvaesindajad! Ma olen eelkõnelejaga täiesti nõus, et selle eelnõu esitamine ja menetlemine on seotud ees olevate valimistega, aga erinevalt temast see teeb mulle head meelt. Ma nimelt ei arva, et kõik valimistega seotu on tingimata selline, mida peaks taunima. Ja kui üks erakond, kes ilmselt sellepärast, et tal on aastaid või isegi kümneid aastaid olnud tegemist tähtsamate asjadega – vähemalt enda arvates tähtsamatega –, on jõudnud valimiskampaania kontekstis teema juurde, mis varem tundus vähem tähtis, siis minu arvates on väga hea ja positiivne, et see on niimoodi läinud.
Rahvaesindaja Sults kasutas oma küsimuses minu arvates kohatut irooniat ja sarkasmi. Ka mina oskan olla irooniline ja sarkastiline, aga ma arvan, et selles küsimuses ei oleks seda vaja. Oluline on pigem see, et me annaksime endale aru poliitika põhiküsimustes: kust me oleme tulnud, kuhu me oleme jõudnud ning kuhu ja kuidas me tahame edasi minna. Teatud metoodiline probleem on siin selles, et me ei saa ilmselt rääkida üksikisikute tasandilt. Kui püüda probleemi suurust arvuliselt hinnata, siis tuleb öelda, et inimesi, keda Eesti riik näeb enda kodanikena, on praegu maailmas miljoni ringis. Laiemalt haarab see teema veel 200 000 – 300 000 inimest üle maailma, kelle kodakondsuse üle käib vaidlus. Ja me ei saa hakata tooma üksikuid näiteid, me peame rääkima teatud üldistatuse tasemel.
Palun lisaaega!

11:33 Aseesimees Kalle Laanet
Palun, kolm minutit lisaaega!

11:33 Jüri Adams
Ja see üldistatuse tase tähendab seda, et meil on oht langeda abstraktsiooni ohvriks või abstraktsiooni vangi. Kodakondsus kui mõiste on abstraktsioon ja seda pole eriti mõistlik kasutada, kui me ei anna endale aru, mis on konkreetses riigis – antud juhul siis Eesti riigis – ja meie praeguses ajas selle mõiste sisu. See mõiste on ka eri aegade Eestis olnud erineva sisuga ja ta on igal pool mujal maailmas eri sisuga. Hästi lihtsustatult ütlen praegu, et Eesti kodakondsus tõlgituna normaalse inimese keelde tähendab inimesele kolme asja. Esiteks see, et sellele inimesele peaks olema tagatud võimalus asuda

elama Eestisse, juhul kui ta tahab seda. Teiseks, ta peab saama Eesti ametiasutustest omale isikut tõendava ja reisidokumendi, juhul kui ta seda tahab. Ja kolmandaks, talle peaks olema Eestis tagatud valimisõigus, õigus hääletada valimistel, ja õigus ka kandideerida, kui ta soovib. Ja seda tagurpidi pöörates: kui inimesel on need kolm asja olemas, aga teda võib-olla mingisugusel põhjusel ei taheta tunnistada Eesti kodanikuks, siis minu arvates mõistlik juura tunnistab, et tegemist on Eesti kodanikuga. Kui me vaatame, kuidas see kõik teoorias on ja kuidas praktikas, siis peab tunnistama, et praktikas meil väga suuri probleeme ju kodakondsusküsimustega ei ole. Kui palju me teame inimesi, kes tahaksid tulla Eestisse elama ja kellele öeldakse, et nad ei saa tulla, sest nad ei ole Eesti kodanikud? Ma ei tea isiklikult ühtki näidet. Mis puutub reisidokumentidesse, siis viimase paari kuu ajalehtedes on tõstatatud ühe Abhaasia eestlaste perekonna probleem ja sellele on ka leitud mingi lahendus. Aga üldiselt see rohkearvuline probleem ei ole olnud. Ma olen ka siit kõnepuldist rääkinud, et valimisõiguse probleem on nende kolme küsimuse seas võib-olla kõige valulisem ja puudutab kõige enamaid inimesi. Siin on üks niisugune vastuolu, et teoreetiliselt paljudel inimestel justkui on valimisõigus olemas, aga praktiliselt nad ei saa seda teostada põhiliselt sellepärast, et Eesti riik on nende õigusse aastaid, isegi peaaegu 20 aastat passiivselt suhtunud ja siit ei ole nagu edasi minna.
Nüüd, minnes veel laiemale tasandile, mille kohta siin saalis on küsitud, tuleb öelda, et tegu on kahe erineva lähenemisega. Üks on küsimus sellest, mis seos on Eesti riigi kodakondsusel ja eesti rahval või rahvusel, st kes on meie rahvuskaaslased ning kas nad saavad või ei saa Eesti riigi kodakondsust. See on üks lähenemine. Teine lähenemine, mida siin teatud erakonnad peavad tähtsamaks, on küsimus sellestsamast kodakondsusest, aga seoses mitte niivõrd eesti rahvusega, kuivõrd Eestis elavate mitmesuguste inimestega. Nende poliitiline siht on olnud 1980. aastate lõpust peale anda võimalikult kiiresti ja võimalikult paljudele siin elavatele inimestele Eesti kodakondsus, et põhimõtteliselt need erisused likvideerida. See on debatikoht, neid teemasid on vaja edasi arutada. Mina arvan, et vahepeal leitud kompromissid, kuidas Eesti kodakondsust saab taotleda ja kuidas paljud mitte-eestlased ongi seda taotlenud, on meie ajale üsna sobilikud. Me siiski peame arvestama seda fakti, et Eestis elab üsna suur hulk, minu hinnangul umbes 100 000 inimest, kes ei ole rahvuselt eestlased, ei taha saada eestlasteks ega taha saada ka Eesti kodanikeks.
Aeg sunnib mind praegu lõpetama. Ma arvan, et meie jaoks järele jäänud aja jooksul kõiki neid küsimusi lahendada ei saa. Keerulisi küsimusi lahendatakse üldse osade kaupa. Kõige lihtsam asi, mida võiks teha veel selles Riigikogu koosseisus, on tunnistada, et see aeg, kus topeltkodakondsust ei tunnistata, on Euroopas igavesti möödas. Samas meie rahvuslikele huvidele ei vasta totaalne topeltkodakondsuse lubamine, tuleb teha valikuid. Selles mõttes on Reformierakonna eelnõu hea. Viimase 20–30 aasta jooksul Eestist lahkunud eestlaste õigust topeltkodakondsusele jõuaksime tunnustada veel enne selle koosseisu lõppu. Tänan tähelepanu eest!

11:39 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, härra Adams! Palun, Valdo Randpere Reformierakonna fraktsiooni nimel! Kolm minutit lisaaega.

11:39 Valdo Randpere
Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Sissejuhatuseks soovitan teil kõigil mitte ainult kuulata Jüri Adamsit, vaid ka toimida nii, nagu Jüri Adams soovitas teil teha. Just selles küsimuses, mitte kõigis, muuseas. Meid on vähe. Meid, eestlasi, on vähe, ja paljud meist on siit ära läinud viimaste aastakümnete jooksul. Ometi käib debatt nii siin majas kui väljaspool seda maja ja maja ees selle alatooniga, et me ei taha, et siia tullakse. Me ei taha, et võõrad siia tulevad, aga me ei taha ka, et meie omad inimesed, kes on ära läinud, tagasi tuleks. Või vähemalt me ei tee mitte midagi selleks, et nad seda teeksid.
Meile on ette heidetud, et me oleme topeltkodakondsuse lubamise teema tõstnud üles seepärast, et valimised lähevad. See on täielik jama. Unustage see ära, ärge kedrake seda juttu! Ma hakkasin ise esimest korda selle teemaga tegelema seitse aastat tagasi. Esimene käik oli Indrek Saare juurde, kes oli sel ajal sotsiaaldemokraatide sekretär, ja katsusin temaga rääkida et äkki sotsid tuleksid taha. Siis oli juba teada, et Isamaa ei tule ja Keskerakonnaga pole ka mõtet rääkida. Sotsid olid valmis toetama, kui me anname enam-vähem kõigile kodanikele üle maailma Eesti kodakondsuse, aga eriti Venemaa omadele. Ja see meile ei sobinud. Urmas Paet tuli veel varem kui seitse aastat tagasi selle ettepanekuga välja, aga umbes kuus aastat tagasi oli ka konkreetne eelnõu olemas. Ka see ei läinud läbi, koalitsioon ei toetanud. Nii et ärge rääkige, et me oleme viimase hetkel selle teema avastanud ja teeme

valimiskampaaniat. Kuigi miks ka mitte, nagu ütles Jüri Adams – võikski teha.
Aga vaatame natukene ka, mis on toimunud ja mis on siin tänase päeva jooksul öeldud! No ma tunnen ennast ka natukene puudutatuna erinevatel põhjustel. Topeltkodakondsust saab mitmel viisil. Mõni inimene sünnib teises riigis ja see riik annab talle sünnikoha järgi võimaluse kodakondsus omandada. Mõnel lapsel on vanemad eri riigi kodakondsusega. Eesti loeb sel juhul lapse sünnijärgseks Eesti kodanikuks, aga võib-olla teise vanema sünnimaa loeb ta oma kodanikuks. Neid võimalusi on palju. Mina läksin Nõukogude Liidust ära 1984. aastal. Ma põgenesin Nõukogude Liidust, ma reetsin okupatsioonivõimu. 1986. aastal võttis Nõukogude Liit mult Nõukogude kodakondsuse ära, ma olin kodakondsuseta isik. 1987. aastal olin kodakondsuseta isik, 1988. aastal sain Rootsi kodakondsuse, ilma et mul oleks mõtet ka olnud, et mul võiks olla kunagi tulevikus mingi teine kodakondsus veel. Ometigi süüdistatakse mind lojaalsuse puudumises, eriti on seda teinud saali tagumises nurgas istuvad EKRE poisid. Ma mõtlen ise, et 1984 ma lahkusin Nõukogude Liidust ja reetsin Nõukogude kodumaa, n-ö okupatsioonivõimu. Ja kui ma vaatan ajalooraamatusse, mis veel juhtus 1984. aastal, siis täpselt samal aastal astus Peeter Ernits NSV Liidu Kommunistliku Partei liikmeks. Ja nüüd seesama EKRE tõstatab teema, kas mina olen lojaalne või ei ole. No kurat küll, kes meist on lojaalsem ja kelle lojaalsus on kaheldavam?! Kelle juttude tagant paistavad Kremli kõrvad? Ma lähen täitsa endast välja selle jutu peale.

11:43 Aseesimees Kalle Laanet
Rahu, rahu, rahu!

11:43 Valdo Randpere
Vaatame veel ringi! Vaatame, mis meie naabrid on teinud! Me tegelikult võtsime selle eelnõu eeskujuks Lätis juba neli või viis aastat kehtinud seaduse. Täpselt samasugune lähenemine, täpselt samamoodi piiritletud hulk riike, ja seadus toimib. Neil ei ole mitte mingeid probleeme sellega. Sünnijärgsetel kodanikel on õigus saada topeltkodakondsus juhul, kui tegu on teatud riikidega. Soome ja Rootsi lubavad topeltkodakondsust. Venemaa – Venemaa on enam-vähem nagu Eesti. Jälle on meil ühes küsimuses õnnestunud olla Venemaaga ühes väärtusruumis. Venemaa on samasugune nagu Eesti. Neil on ka vastuolu seaduste vahel – tegelikult nagu ei lubata topeltkodakondsust, aga kodakondsust ei saa ka ära võtta. Täpselt sama jama nagu siin. Kurat, kas me tahamegi jääda Venemaaga ühte väärtusruumi? Või tahame ükskord astuda kas või väikse sammu?
Siin on ette heidetud, miks kõik riigid ei tule kõne alla. Oudekkit küll saalis ei ole ja nüüd ma hakkan vaest Oudekkit taga rääkima. Vabandust, ma ei näinud sind, sa oled nii väike! Oudekki ütles, et Jaapan on üks näide maailmas, kes on erakordselt vastu topeltkodakondsusele – üks väheseid näiteid, muide. Rootsi ei luba Jaapaniga topeltkodakondsust, seepärast et Jaapan ise on täiesti marutõbiselt selle vastu. Aga ka Jaapanis – kaks nädalat tagasi, kui panite tähele – avati piirid võõrtööjõule. Maailm on muutumas. Asjad maailmas ei ole tänapäeval sellised, nagu need olid kümme aastat tagasi või kakskümmend aastat tagasi. Katsuks meie ka muutuda!
Meil on siis n-ö rahvuslikud erakonnad väga topeltkodakondsuse vastu. Teile ma võin tõesti öelda ainult ühte asja: hoidke omasid! Isamaaliit või Isamaa, mis iganes te olete, te ütlete – tegelikult koridoris olete öelnud –, et võiksite toetada seda eelnõu, kui oleks konkreetsed riigid nimetatud. Tegelikult on ju konkreetsed riigid, ainult et nad on nimetatud riikide ühenduse kaudu: Euroopa Liidu liikmesriigid. Keda neist te tahaks välja jätta? Keda tahaksite eraldi seaduses nimetada, et eelnõu toetada? Olge normaalsed! Loetelu on olemas ja kui see on ainuke takistus, siis toetage! EKRE jääb niikuinii oma lojaalsuse jama ajama ja kindlasti leiab mõned hullud, kes neid usuvad.
Siis veel valitsuse arvamusest selles küsimuses. Esimene kord oli eelnõu siin septembris, siis oli valitsuse arvamuse kirjutanud Indrek Saar. Ja Indrek Saar kirjutas, et kui see eelnõu saab seaduseks, siis puhkevad Eestis tormilised meeleavaldused. Andres Anvelt, kes kirjutas praeguse valitsuse arvamuse, on põhimõtteliselt võtnud – mitte põhimõtteliselt, vaid ongi võtnud – Indrek Saare arvamuse ning teinud *copy* ja *paste*'i liigutuse. Siis tuli Katrin Raik ja leiutas kaheaastase ajutise kodakondsuse. Ta rikub tegelikult seadust. Ükskõik, mida keegi enne ka ei rääkinud, tegelikult Katrin Raik rikub seadust. Meie eelnõu kõrvaldaks selle puudujäägi, muudaks selle lahenduse täiesti seaduslikuks ja ka Alli Rutto saaks eluks ajaks Eesti kodakondsuse. Miks me ei taha siis muuta seadust ja olla ise ka seaduskuulekad? Selle asemel vaatame tuimalt pealt, kui siseminister leiutab mingi uue kodakondsuse tüübi: ajutine kaheaastane kodakondsus passiga või ilma?
Mul on veel ettepanek: lõpetame esimese lugemise täna ära ja küsime valitsuselt uut arvamust. Mina

usun, et Katrin Raik annab parema arvamuse kui Andres Anvelt, kes kopeeris oma arvamuse Indrek Saare oma pealt. Ja midagi hullemat kui see arvamus olla ausalt öeldes ei saa. Ja kõik välismaal elavad eestlased, teie hääletage järgmistel valimistel Vabaerakonna või Reformierakonna poolt või kõigi nende poolt, kes toetavad topeltkodakondsuse seadustamist! Aitäh!

11:48 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh! Täpsustan, et praegune siseminister on Katri Raik. Jevgeni Ossinovski, palun, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

11:48 Jevgeni Ossinovski

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Ma ei plaaninud täna sõna võtta. Seesama arutelu sai septembris sisuliselt ära peetud ja ega tänane arutelu midagi uut sellesse diskussiooni ei toonud, peale selle, et Reformierakonna esindaja lennukus on kuudega kasvanud. Sellest tulenevalt tasub mõned asjad ära klaarida. Meie Valdot tunneme ja teame, mil viisil ta kõneleb, ja et ta pole südames paha inimene. Aga stenogrammi jäävad tema sõnad kirja ilma igasuguse emotsioonita ja sellepärast tasub faktid üle korrata.
Esiteks oli kuidagi omamoodi toodud välja seisukoht, et sotsiaaldemokraadid tahaksid kogu maailmale jagada Eesti kodakondsust. Sotsiaaldemokraadid pole ei Indrek Saare isikus ega kellegi teise isikus tahtnud kogu maailma eestistada ja selliste süüdistuste esitamine on minu arvates kohatu.
Kordan siis veel kord, et loomulikult praktiline elu toob kaasa diskussioone topeltkodakondsuse teemal. Maailm on tõepoolest muutunud ja muutumas, nagu Valdo Randperegi ütles. Ja samasuguseid diskussioone peetakse ka teistes riikides. On tõsi, et Eesti on koos Austria ja Leeduga üks kõige konservatiivsema kodakondsuspoliitikaga riike Euroopa Liidus. Tõsi on ka see, et pea kogu Euroopas on viimasel paaril kümnendil suund olnud topeltkodakondsuse laiendamisele. Ja tõsi on loomulikult seegi, et praegune olukord tekitab väga praktilisi probleeme. Ja seda mitte ainult kunagi Eesti Vabariigist läinute järeltulijatele Ameerika Ühendriikides, Kanadas ja teistes riikides, ka avatud Euroopas kerkib neid küsimusi aina rohkem esile, kui laps peab valima isa ja ema kodakondsuse vahel.
Sellest tulenevalt ma arvan, et seda arutelu tuleks kindlasti jätkata. Samas mulle tundub, et me ei ole ühiskonnana veel selles küpsusastmes, et kaks kuud enne valimisi muuta Eesti kodakondsuspoliitika aluseid selles küsimuses. Sotsiaaldemokraatide seas on erinevaid arvamusi selles osas, kas topeltkodakondsust üldse peaks lubama või mitte, samuti selles osas, et kui lubada, siis millisel viisil. Aga tänase seisuga sotsiaaldemokraadid ei ole oma valijatelt küsinud mandaati topeltkodakondsuse seadustamiseks. Ma arvan, et see on nii oluline küsimus, et seda oleks vaja teha.
Sellepärast ma usun, et järgmises Riigikogu koosseisus on mõtet seda diskussiooni jätkata ja äkki ka läheneva valimiskampaania kontekstis saavad erakonnad oma seisukohti välja öelda ja lõpuks otsusteni jõuda. Siht on meil ju ikka see, et Eesti inimesed tunneksid ennast Eesti kodanikena hästi, ka sellisel juhul, kui nad juhtumisi on sündinud perekonda, kus üks vanem on Eesti kodanik ja teine teise riigi kodanik. Loomulikult on oluline, et ka need meie kaasmaalased, kes on kunagi pidanud siit lahkuma, tunneksid sidet Eestiga. See on kahtlemata tähtis. Aga ma arvan, et ei ole mõtet, austatud Reformierakonna fraktsiooni esindaja, selles diskussioonis hakata laimama, mõnitama ja halvustama teisi erakondi. Minu arvates on vaja jätkata mõistlikku diskussiooni ja ühel hetkel ka otsuseni jõuda. Aitäh!

11:53 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh, Jevgeni Ossinovski! Valdo Randperelt kohapealt vastusõnavõtt.

11:53 Valdo Randpere

Aitäh! Hea Jevgeni, seitse aastat tagasi alustasin ma seda diskussiooni. Kui kaua on teil aega veel vaja, selleks et mõistliku aja jooksul see diskussioon ära pidada? See on mu vastus ainult. Me ei ole ärganud kaks kuud või kaks nädalat enne valimisi, see on olnud aastatepikkune diskussioon. Võtke ennast kokku ükskord!

11:53 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh! Sulgen läbirääkimised. Head kolleegid, juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 709 esimesel lugemisel tagasi lükata. Alustan hääletuse ettevalmistamist.
Head kolleegid, palun tähelepanu! Panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 709 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Head kolleegid, juhtivkomisjoni ettepaneku poolt oli 40 Riigikogu liiget, vastu 38. Seaduseelnõu 709 on tagasi lükatud.

---

2. 11:56 Koolieelse lasteasutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (731 SE) esimene lugemine

11:56 Aseesimees Kalle Laanet
Läheme tänase päevakorrapunkti nr 2 juurde, milleks on Eesti Vabaerakonna fraktsiooni algatatud koolieelse lasteasutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (731 SE) esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli Riigikogu liikme Enn Mere!

11:56 Enn Meri
Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Üks suurimaid Eesti rahva ohte on negatiivne iive. Üks hea viis selle vastu võidelda on võimaldada tasuta lasteaiakohti. Lasteaial on ju täita oluline roll lapse kujunemisel ning seda võib käsitada osana alusharidusest. Samuti aitab lasteaed kaasa lõimumisele Eesti ühiskonda ja annab võimaluse omandada varakult eesti keel. Eesti kestmise aluseks on toime tulev ja õnnelik perekond. Riik peab panustama elukeskkonda, kus lapsed on soovitud ja oodatud. Vabaerakond leiab, et tuleb pakkuda lahendusi, mis suurendavad regionaalset võrdsust ja tagavad inimväärse elu kõikjal Eestis. Kõigil lastel peab olema võimalik käia tasuta kodulähedases lasteaias ja arendada end ühes tasuta huviringis. Kodulähedase lasteaia vajadust kinnitab ka alushariduse ja lapsehoiu uuring. Kui riik kompenseerib kohalikule omavalitsusele lasteaia kohatasu maksmise, siis saavad omavalitsused omakorda võimaldada lastele vähemalt ühe tasuta huviringi. Eelnõu algataja on täheldanud, et lasteaia kohatasu riiklikku kompenseerimist on toetanud enamik Riigikogus esindatud erakondi, sh ka valitsusse kuuluvad Keskerakond ja sotsiaaldemokraadid.
Eelnõu eesmärk on tagada igale lapsele tasuta koht kodulähedases lasteaias. Vähendatakse lapsevanemate majanduslikku koormust, mis on seotud koolieelikute hariduse, hoiu ja ülalpidamise kuludega. Samuti on eelnõu eesmärk anda riigi poolt signaal, et pere on väärtustatud ning demograafiaküsimust peetakse oluliseks. Eelnõu kohaselt kaotatakse lapsevanemate kohustus tasuda lasteaia kohatasu.
Veidi ka seaduse rakendamisega seotud kuludest. Seaduse rakendamisega kaasnevad täiendavad riigieelarvelised kulutused. Riik peab suunama summa lasteaia kohatasudeks kohalikele omavalitsustele sihtotstarbelise eraldisena. Seaduse muutmise kuluks on hinnatud ligikaudu 65 miljonit eurot aastas. Pakume katteallikana välja eeskätt keskadministratsiooni kulude vähendamise. Jutt on summast 2,1 miljardit eurot ja kui me seda summat vähendame 3%, siis oleme selle kulu ära katnud. Ma tänan tähelepanu eest!

11:59 Esimees Eiki Nestor
Küsimused eelnõu algatajale. Kalle Palling, palun!

11:59 Kalle Palling
Aitäh, hea juhataja! Väga austatud härra Meri! Ma arvan, et teie eelnõu mõte on väga üllas ja väga mõistlik. Eriti kontekstis, kus kõik muud haridusastmed on Eestis tasuta, kaasa arvatud kõrgharidus, on kentsakas, et alushariduse eest peab lapsevanem maksma. Aga kas te oskate tuua selle kohta näiteid mõnest omavalitsusest lisaks Harku vallale, mille volikogu juht ma ise olen? Me juba alustasime selle reformiga: kolme- ja enamalapselised pered on juba sellest tasust vabastatud ja ülejäänutele, ühe ja kahe lapse vanematele on tehtud oluline hinnaalandus. Ning me liigume sellega edasi, kuni jõuamegi tasuta lasteaiakohtadeni välja. Kas te oskate nimetada veel omavalitsusi, kus on juba astutud samme sellise lähenemise juurutamiseks omaalgatuslikult, mitte riikliku meetmena?

12:00 Enn Meri
Kahjuks ma ei oska, aga ma tean nii palju, et see tasu on väga erinev. Ma arvan, et kõige väiksem summa on 15–20 eurot ja kõige suurem on vist Tartus, kus tuleb maksta vist 70 eurot kuus.

12:01 Esimees Eiki Nestor
Urve Palo, palun!

12:01 Urve Palo
Aitäh, lugupeetud esimees! Hea kõneleja! Idee on ju, tundub, üllas ja hea. Aga siin on suur vahe võrreldes koolieelse haridusega, mis meil tasuta on. Koolieelne haridus on meil teatavasti kohustuslik, aga lasteaias käimine ei ole. Kui nüüd küsida lasteaia kohatasu n-ö null eurot, siis kuidas vältida seda, et kõik lapsed pannakse lasteaeda kirja, aga tegelikult väga paljud kohal ei käi või käivad väga kaootiliselt ja samal ajal riik maksab selle eest täiega? Kuidas sellist olukorda vältida?

12:01 Enn Meri
Aitäh hea küsimuse eest! Juba praegu on nii, et 94% kõikidest lastest käib lasteaias. Me räägime väga väiksest grupist, kes seda toetust ei saaks. Ma ei tea, võib-olla annab teha mingi lahenduse, et kui inimene elab kohas, kus pole lasteaeda, siis vanem saaks mingisugust kompensatsiooni selle eest, et laps ei käi lasteaias. Me pole seda arutanud, aga see mõte tuli mulle pähe, et ehk see lahendus oleks õiglane.

12:02 Esimees Eiki Nestor
Heljo Pikhof, palun!

12:02 Heljo Pikhof
Aitäh! Austatud ettekandja! See ettepanek on igati kiiduväärt. Aga minu küsimus on, miks te ei läinud kaugemale. Kui koolis toiduraha ei pea maksma, miks siis lasteaias peaks toiduraha maksma?

12:02 Enn Meri
Aitäh! Ma tunnistan, et ma pole selle peale mõtelnud.

12:03 Esimees Eiki Nestor
Eelnõu algatajale rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, Enn Meri! Kultuurikomisjoni ettekandja on komisjoni liige Heljo Pikhof. Palun! Kui teil on aega tulla, siis oleks väga kena.

12:03 Heljo Pikhof
Austatud juhataja! Head ametikaaslased! 3. detsembril oli kultuurikomisjoni istungi päevakorras koolieelse lasteasutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 731. Toimus arutelu, määrasime komisjoni esindaja, tegime esimese lugemise menetlusotsused. Kohal olid peaaegu kõik komisjoni liikmed, puudus vaid Laine Randjärv. Kutsutud külalised olid Haridus- ja Teadusministeeriumi üldharidusosakonna peaekspert Tiina Peterson ning õigusosakonna jurist Liina Hirv.
Mõni sõna arutelu käigust. Krista Aru algataja esindajana tutvustas komisjonile eelnõu, mille eesmärk on tagada igale lapsele tasuta kodulähedase lasteaia koht. Aru sõnul on lasteaial täita oluline roll lapse kujunemisel ning seda võib käsitada osana alusharidusest. Samuti aitab lasteaed kaasa lõimumisele Eesti ühiskonda ja annab võimaluse varakult omandada eesti keel. Liina Hirv selgitas, et mure on mõistetav, Haridus- ja Teadusministeerium aga ei toeta eelnõu põhjusel, et juba on alustatud alusharidust reguleeriva õiguse kaasajastamise protsessi. Selle tulemusena on kavas 2019. aasta viimases kvartalis esitada Riigikogule alushariduse seaduse eelnõu, milles muu hulgas reguleeritakse alushariduse rahastamise aluseid. Seoses sellega kaalutakse muu hulgas lahendusi tasuta ja kohustusliku alushariduse andmiseks, et kõik lapsed saaksid enne kooli vajaliku ettevalmistuse. On kavandatud läbirääkimised kõigi alushariduse huvigruppidega, et kokkuleppele jõuda. Eesmärk on kehtestada alushariduse kvaliteedi parandamiseks riiklik baasrahastus. Sellest tulenevalt ei oleks otstarbekas muuta rahastamise aluseid eraldi seisvana ning vahetult enne alushariduse valdkonna kui terviku kaasajastamist. Hirve sõnul tekitab probleeme ka eelnõu sõnastus normitehniliselt ning mõjude

analüüs. Analüüsimata on, kuidas eelnõu rakenduks ning millised oleksid alternatiivsed meetodid sama eesmärgi saavutamiseks.
Tiina Peterson lisas, et praegu osaleb alushariduses 94,6% 3–7-aastastest lastest ning 87% 1,5–3-aastastest lastest. Petersoni sõnul teeb muret, et osa lapsi enne kooli alusharidust ei saa, ning seetõttu on ministeerium algatanud uue alushariduse seaduse loomise, millega seoses vaadatakse üle ka rahastus. Soov on leida lapsepõhine baaskomponent, millesse oleks arvestatud nii õpetajate palk, tugisüsteemide kui ka õppevahendite kulu. Oluline on pöörata tähelepanu alushariduse kvaliteedile ning võrdsele kättesaadavusele kõikides piirkondades, seetõttu on algatatud erinevate rahastusmudelite väljatöötamine. Peterson selgitas, et Tartus ja Tallinnas vanemate makstav tasu 15% miinimumpalgast on tingitud suurest vajadusest lasteaiakohtadesse investeerida. Tegemist on piirkondadega, kuhu on suurem riigisisene ränne ning kus on ka rohkem lapsi. Tulenevalt sellest on ka kohalikul omavalitsusel olnud võimalus luua uusi kohti. Näiteks Tartus on erasektor ja munitsipaalsektor selles mõttes võrdsustatud ja see on hea lahendus, et tagada kõigile võrdsed võimalused.
Viktoria Ladõnskaja-Kubits ütles end mitte toetavat mõtet, et lasteaed peaks kohustuslik olema. Kõige parem on see, kui ema ja laps saavad maksimaalselt koos olla. Ta küsis, kui kiiresti ministeerium plaanib oma seaduseelnõuga edasi minna. Liina Hirv vastas, et eelnõu on kavas esitada Riigikogule järgmise aasta lõpus. Heljo Pikhof küsis, kui suur protsent lastest ei käi lasteaias. Tiina Peterson vastas, et kohtudes eri piirkondade alushariduse juhtide ühendustega ning lasteaednikega on välja tulnud, et on lapsi, kellel on sotsiaalsed probleemid, kes on lasteaiast eemal ega saa enne kooli alusharidust. Lisaks on grupp inimesi, kes on kogu perega välismaal ning tulevad tagasi alles kooliks. Osa vanemaid eelistab enne kooli lapsehoiuteenust. Petersoni sõnul näitavad riigi analüüsid, et lapse areng ning koolivalmiduse toetamine enne kooli on väga oluline. Selleks, et tagada lapse õigused ja probleemide võimalikult varajane märkamine, on oluline, et laps enne kooli alushariduses osaleks. Viktoria Ladõnskaja-Kubits avaldas arvamust, et selleks tuleb tegeleda perekondadega, mitte kohustusliku süsteemi loomisega.
Heljo Pikhof küsis erinevate lahendusvariantide kohta, mis puudutavad lasteaias mittekäivaid lapsi. Liina Hirv vastas, et kaalumisel on erinevad lahendused. Lastevanematele pakutakse suuremat paindlikkust ja arutelu käib ka koduõppe üle. Kaalutakse erinevaid meetmeid, mis toetaksid nende laste arengut, kes alushariduses ei osale.
Krista Aru tänas ministeeriumi konstruktiivse kriitika eest seoses eelnõu mõjuanalüüsi puudumisega. Ta juhtis ühtlasi tähelepanu, et mitmel ministeeriumi algatatud eelnõul puudub samuti mõjuanalüüs. Ka väljendas ta muret, et ministeeriumi ammu lubatud alushariduse eelnõu valmib alles 2019. aasta lõpuks. Krista Aru küsis, kui palju eelnõu ettevalmistavas töögrupis arvestatakse sellega, et Eestis võiks olla eestikeelne ning ühtne haridussüsteem. Liina Hirv viitas sellele, et sellekohane otsuse eelnõu on Riigikogu menetluses. Krista Aru avaldas arvamust, et alusharidus ei vaja ühe osa muutmist, vaid kompleksset lahendust.
Aadu Must tegi ettepaneku määrata komisjoni esindajaks Heljo Pikhof, suunata eelnõu täiskogu päevakorda 12. detsembriks 2018. aastal ning teha ettepanek eelnõu tagasi lükata. Otsustati: võtta eelnõu täiskogu 12. detsembri istungi päevakorda, kuid juhatuse palvel ja ettekandjate nõusolekul toimub esimene lugemine täna. See otsus oli konsensuslik. Veel otsustati konsensusega määrata ettekandjaks Heljo Pikhof ja teha ettepanek eelnõu tagasi lükata. Selle poolt oli 4 komisjoni liiget: Aadu Must, Heidy Purga, Toomas Väinaste ja Viktoria Ladõnskaja-Kubits. Tagasilükkamise vastu oli 3 komisjoni liiget: Heljo Pikhof, Krista Aru ja Toomas Jürgenstein. Aitäh!

12:10 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Kalle Palling, palun!

12:10 Kalle Palling

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! See on päris hea eelnõu, eriti kontekstis, et kõik muud haridusastmed on riik võtnud enda kanda, alusharidus on lapsevanemate ja omavalitsuste õlul. Teil eelnõu juhtivmenetlejana on selles protsessis kindlasti ääretult suur roll ja lisaks olete oma erakonnaga ka kinnitanud, et selline idee on mõistlik. Kui nähtaks ette, et see seadus jõustuks aastal 2020 ehk see ei puudutaks järgmise aasta eelarvet, mis te arvate, kas teie oleksite valmis võtma veduri rolli, et vedada eelnõu kolmandal lugemisel seaduseks saamiseni välja? Ma saan aru, et üks tagasilükkamise põhjus on

see, et seadus ei saaks jõustuda järgmisel aastal. Kui aga lükata see aasta võrra edasi? Ühe keskkonnatasude seadusega me tegime nimelt nii, see oleks ju mõistlik.

12:12 Esimees Eiki Nestor
Aitäh-aitäh! Küsimus on selge.

12:12 Heljo Pikhof
Loomulikult sotsiaaldemokraadid toetavad seda, et lasteaia kohatasu ja toiduraha vanemad maksma ei peaks, et alushariduse oleks tasuta. Aga kui sa räägid jõustumise edasilükkamisest, siis on väga oluline, et ministeerium tuleb välja alushariduse seaduse eelnõuga, mida on juba ammu lubatud. Aga see pidavat välja tulema alles järgmise aasta sügisel. Need asjad käivad koos. Ma ei oska öelda, kunas see uus eelnõu järgmises Riigikogus seadusena küpseks saab ja sellest lähtuvalt kohatasu ja toiduraha maksmine lõpetatakse.

12:12 Esimees Eiki Nestor
Andres Herkel, palun!

12:12 Andres Herkel
Aitäh, härra esimees! Austatud ettekandja! Kõik need meetmed, mis te üles lugesite ja mida ka komisjonis tutvustati, samuti alushariduse seaduse eelnõu lasevad end päris kaua oodata. See on probleem. Aga eile võeti vastu tuleva aasta riigieelarve. Miks seal ei kajastu vahendeid alushariduse tugevdamiseks? Ma arvan, et eelnõu algatajad oleksid rahul ka n-ö poole rehkendusega, et tagada vahendid, mis alushariduse kvaliteeti tõstaksid. Võib-olla seda sammu, et kohe minna üle tasuta lasteaiale, valitsus ei jaksaks võtta, aga väiksema sammu saaks kindlasti teha.

12:13 Heljo Pikhof
Aitäh! Ma ei saa nüüd küsimusest selles mõttes aru, et mis meie alushariduse kvaliteedil siis nii väga viga on. Võib-olla sa oskad selgitada? Kui sa mõtled seda, et osa lapsi käib lastehoius kuni koolini välja, siis nad loomulikult saavad teistsugust õpet, ei saa päris samasugust alusharidust kui lasteaialapsed. Aga kui me räägime lasteaiast, siis on ju olemas igasugused programmid jne. Vaatame, milliste muudatustega tuleb välja ministeerium.

12:14 Esimees Eiki Nestor
Kristen Michal, palun!

12:14 Kristen Michal
Aitäh, hea esimees! Hea ettekandja! 2017. aasta kevadel, kui olid kohalikud valimised, panime meie Reformierakonnas Tallinnas programmi sellesama põhimõtte, et lasteaia kohatasu kaoks – seda just hariduse ühtluse printsiipi silmas pidades. Põhikoolis ei ole tasu, gümnaasiumis ei ole tasu ja isegi vabatahtlikus kõrghariduses jõudsime Isamaa ministri Jaak Aaviksoo juhtimisel selleni, et kõrgharidus on tasuta, täpsemini siis riigi tasutud. Miks ometi ajal, kui kõrgharidus on justkui kaup ja alusharidus ehk lasteaiakoht pigem teenus, mida omavalitsus peaks pakkuma, on meil selline äraspidine süsteem? Milline on teie hinnang, millal või kas üldse me jõuame riigis selleni, et tuleb see keskne lahendus? Ja kas te sotsidena toetate meie lahendust Tallinnas, et see täna linnaeelarve hääletusel läbi läheks?

12:15 Heljo Pikhof
Ma ei kuulu Tallinna Linnavolikokku, ma kuulun Tartu Linnavolikokku. Ma ei oska vastata nende inimeste eest, kes Tallinna volikogus on. Nagu sa tead, volikogu liige on oma arvamuses vaba, õigemini sõltub oma valijatest Tallinnas. Aga muidugi on tänuväärne, et Tallinnas ei küsita lasteaias käivate laste vanematelt toiduraha. See on kiiduväärt. Kui ma Tartut vaatan, siis seal on ka päris palju tehtud. Näiteks eralasteaias ja munitsipaallasteaias on kohatasud võrdsustatud, mis on suur samm edasi. Aga selleni, kuidas Tallinna Linnavolikogus keegi hääletab, minu teadmised ei küündi. Nemad hääletavad ikka ise. Kui sa minu arvamust küsiksid, siis mina toetaksin seda, aga ma ei ole Tallinna Linnavolikogu liige.

12:16 Esimees Eiki Nestor
Vilja Toomast, palun!

12:16 Vilja Toomast
Aitäh, härra esimees! Hea ettekandja! Mul on ka selline sissejuhatava lausega küsimus. Oletame, et me toetame seda eelnõu, kuna see on üks osa suuremast kompleksist. Me toetame põhimõtet, et alusharidus võiks olla tasuta ja lasteaia kohatasud tuleks kaotada. Kui nüüd ministeerium tuleb välja alusharidust puudutava eelnõuga, siis miks me ei võiks Riigikoguna anda ministeeriumile selge signaali sellega, et me täna otsustame, et eelnõu jääb menetlusse, ja pakume pikema tähtaja, et me ei peaks juba järgmise aasta eelarves sellega arvestama? Las ministeerium tuleb välja alushariduse sisu käsitleva eelnõuga, olgu siis 2019. aasta lõpus või mitte, aga see Riigikogu koosseis on näidanud oma põhimõttelist otsust, milline võiks olla meie lasteaialaste tulevik.

12:17 Heljo Pikhof
Aitäh küsimuse eest! Komisjonis kahjuks seda teemat keegi ei tõstatanud.

12:17 Esimees Eiki Nestor
Kristen Michal, palun!

12:17 Kristen Michal
Aitäh, hea esimees! Hea ettekandja! Jah, ma tean, et te ei ole Tallinna volikogus, aga ma tean, et te kuulute sotside ridadesse. Äkki te ütlete siis kolleegidele selle sõnumi edasi. Mulle väga meeldib, et te toetate sama joont ka Tallinnas. Meil on täna eelarve arutelus see ettepanek sees. Tallinnas on lasteaia kohatasu pidevalt kasvanud. Nüüd loodab linn sel moel saada 16 miljonit ja seda raha on võimalik ka mujal kasutada. Minu küsimus teile on võib-olla selline natuke juhatav, aga kas te eelistaksite, et see tasu kaob varem või hiljem?

12:18 Heljo Pikhof
Aitäh küsimuse eest! Aga mul on sulle ka palve. Äkki sa ütled Tartu linnapeale, et kaotataks ära nii kohatasu kui ka kohustus maksta toiduraha.

12:18 Esimees Eiki Nestor
Rohkem komisjoni esindajale küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Jürgen Ligi Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:18 Jürgen Ligi
Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Me oleme arvamusel, et see eelnõu võiks jääda menetlusse. See võiks jääda menetlusse vaatamata sellele, et ta on vastuoluline ja et siin on jutt jälle ühest tasuta asjast, mis iseenesest on üks ebameeldiv tendents Eestis. Aga mängus on natukene teistsugused asjaolud. Tegelikult tulime tasuta lasteaia või siis tasutud lasteaia algatusega, nagu ikka on kippunud olema, esimesena välja meie. Me tulime sellega välja omavalitsuse kontekstis: omavalitsus võiks kaotada lasteaiatasud. Ja põhjendused olid kahetised. Esiteks, täpselt samal ajal me tulime välja ka eestikeelse hariduse ja eestikeelse lasteaia ettepanekuga. See haakub hästi üldise keele- ja integratsioonipoliitikaga, et lapsed peaksid olema eestikeelses sotsiaalses võrgustikus juba lasteaias. Eesti keeles õppides omandatakse väga ruttu ka keel, arenevad suhted ja hoiakud. Ja selles mõttes on tasuta lasteaed õigustatud.
Teiseks kerkis umbes samal ajal väga tugevalt üles viimastel aastatel tugevnenud kasvatusteaduslik hoiak, et tegelikult võiks kohustuslik haridus alata varem. Me ei taha väga kohustuslikku lasteaeda teha ega alustada kooli liiga vara, aga me arvame, et lasteaedade katvus võiks olla suurem, kui see praegu on. Isegi kui see on 94%, siis ühes või teises vormis võiks olla riigi huvi, et laste koolivalmidus oleks ühtlasem. Kui see ei eelda just lasteaias käimist, siis peaks siiski olema mingisugune kontakt iga lapsega ja kontrollimine, et kõik jõuaksid 7-aastaselt niisugusele tasemele, et nad suudaksid teistega koos õppida. Selline suhtumine lasteaeda on viimase paari aasta muutus olnud, kaasa arvatud meie erakonnas.

Samas on meile muidugi problemaatiline, et kui seda riiklikult teha, siis me jälle võtame ära ühe omavalitsuse põhifunktsiooni. Lasteaiandus võiks olla ikkagi omavalitsuste roll, see on niivõrd kogukondlik tegevus. Kui me riigistame ka lasteaiad, siis jääb kontakt kohaliku võimuga väiksemaks, kipub kaduma igapäevane arusaamine, et keegi ka kodu lähedal millegi eest hoolitseb, et võim on mingis küsimuses hästi kodu lähedal. Me tegelikult ei tahaks seejuures omavalitsuse autonoomia vähendamist näha.
Ja nüüd tuleb järgmine küsimus: kuidas seda siis rahastada? Kas me tõesti hakkame seda riigieelarvest maksma või kuidas me selle nüüd kehtestame? Kui me kehtestame selle seadusega kõigile ühtemoodi, siis see tundub ikkagi autonoomia riivena. Seepärast me oleme kohe algusest peale eelistanud omavalitsuste liini. Ja teiseks, ka finantsiliselt ahistab selline riiklik kinnimaksmine mõneti omavalitsuste vabadust. Just seepärast me oleme tõrkunud selle rahastamisskeemi vastu.
See tänane eelnõu ei ole meie arvates veel küps. Kuidas seda rahastust siis korraldada? Mida me siis teeme: kas me võtame kõige suurema lasteaiatasu Eestis ja hakkame selles ulatuses kinni maksma või me lihtsalt keelame seda kõige suuremat tasu võtta ja maksame mingi madalama määra alusel? See ka ei sobi. Nii et igatahes on tasu teema üks selle eelnõu edasise arendamise suur küsimus.
Ma palun lisaaega!

12:22 Esimees Eiki Nestor
Kolm minutit lisaaega.

12:23 Jürgen Ligi
Ja lõpuks on loogika ikkagi selles, et kui kõrgharidus on tasuta, siis ei saa lasteaia eest justkui tasu nõuda. Lasteaed on rohkem teenus kui kaup, nagu klassik juba täna ütles, ja kõrgharidusega on vastupidi. Kõrgharidus on pigem kaup. Nii et see Tallinna algatus võiks meie arvates laieneda kõigisse omavalitsustesse ja me võiks arutada just nimelt seda, kuidas me selle rahastamise teeks selliselt, et kõigis omavalitsustes lasteaiatasud tõepoolest kaovad, samas ei kao omavalitsuse vastutus alushariduse eest. Muu enam-vähem, ma usun, on lahendatav. Nii et ettepanek on jätta see eelnõu menetlusse. Aitäh!

12:24 Esimees Eiki Nestor
Heljo Pikhof Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel. Palun!

12:24 Heljo Pikhof
Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Võrreldes 5–6 aasta taguse ajaga on Eesti perepoliitika teinud läbi tõelise murrangu. Kolme või enama lapsega pered saavad juba teist aastat lasterikka pere toetust ning alates 2019. aasta jaanuarist maksab riik pere esimesele ja teisele lapsele kolm korda suuremat toetust kui 2014. aastal. Lisaks panustab riik laste huvitegevusse ja aitab elatisabi fondi kaudu neid lapsi, kelle üks vanematest ei täida oma vanemakohust. Tuleva aasta riigieelarve näeb peretoetusteks ette 300 miljonit eurot. Viie aastaga on see summa kolmekordistunud. Protsendina SKT-st kulutab Euroopa Liidus meist rohkem peretoetustele vaid Luksemburg. Julgen väita, et laste heaolu märkimisväärne paranemine koos perede kindlustunde kasvuga on Eesti selle sajandi suurim edulugu. Ometi on siit-sealt vajaka. Nii on meil jätkuvalt kitsastes oludes elavaid lapsi ja ka lapsi, kelle haridustee kulgeb juba maast-madalast konarlikult. Üks tõsine probleem on see, et arvestatav hulk lapsi ei käi lasteaias. Kirjade järgi ei jõua lasteaeda 6% kolme- kuni seitsmeaastastest lastest, aga tegelikkuses jääb kümnendik meie lastest alusharidusest kõrvale. Seda on selgelt liialt palju. Jah, nende seas on lapsi, keda emad-isad kodus pühendunult õpetavad ja kes saavad hiljem koolis kenasti hakkama, aga paljud vaid koduseinte vahel sirgunud lapsed ei ole kooliküpsed, nad lähevad esimesse klassi ilma sotsiaalsete oskusteta ja vajavad pahatihti järeleaitamist. Mööda ei saa vaadata ka tõsiasjast, et laste seas, kes enne 9. klassi kooli pooleli jätavad, on rohkem neid, kes mudilastena lasteaeda ei jõudnud.
Erinevalt koolis ja ka kõrgkoolis õppimisest on lasteaias käimine tasuline. Eesti eri paigus tuleb vanematel lasteaiakoha eest erinevaid summasid välja käia. Lasteaiatasud ulatuvad 10–20 eurost 70–80 euroni kuus, millele lisandub toiduraha. Paljud omavalitsused on lasteaiatasu sidunud miinimumpalgaga ja nii kasvab aasta-aastalt koos alampalga tõusuga ka lasteaia kohatasu. Juba mõnda aega on räägitud sellest, et alampalk ei ole lasteaiatasu jaoks sobilik alus, et see tuleks alampalga küljest lahti haakida. Kehtiv kord ütleb, et see ei tohi olla suurem kui 20% miinimumpalgast. Kuigi valdavalt

omavalitsused maksimumi ei küsi, on ikkagi tegu arvestatava väljaminekuga, eriti siis, kui peres on kaks või kolm lasteaiaealist last.
Mitte ainult lasteaia kohatasu, vaid ka söögiraha kasvab meil aasta-aastalt. Näiteks Tartus on lapse arvestusliku toidupäeva hind 1,6 eurot ning ühe kuu kohatasule kulub tänavu 70,5 eurot ja uuel aastal 75 eurot. Võru linnas oli aprilli seisuga kohatasu 17 eurot, Hiiumaa vallas 13 eurot ja Setomaa vallas 12 eurot kuus. Osa omavalitsusi maksab lasteaialaste toidu kinni. Näiteks teeb seda Tallinn, kus küll palgad on Eesti tipus. Tõsi, omavalitsused pakuvad ka mitmeid soodustusi. Ja nii arvutavadki paljud lapsevanemad palehigis, mis oleks majanduslikult mõttekam: kas olla lastega kodus ja säästa lasteaiatasude pealt või minna tööle ja maksta suur osa kuuteenistusest lasteaeda ära.
Omavalitsuste vahel valitsevad suured hinnakäärid süvendavad omakorda paikkondlikku ebavõrdsust. Seega saab tõdeda, et lasteaiakoha eest nõutav raha on põhjus, miks osa lapsi lasteaias ei käi, ja et suuresti omavalitsuste võimalustest ning valikutest sõltuv alushariduse korraldus ei taga lastele võrdseid võimalusi. Kui hariduslik kihistumine algab juba väga noores eas, võib see mõjutada kogu inimese edasist elukäiku.
Kolm minutit juurde, palun!

12:28 Esimees Eiki Nestor
Kolm minutit lisaaega.

12:28 Heljo Pikhof
Sotsiaaldemokraadid on seda meelt, et kogu haridussüsteem on otsast otsani üks tervik ning peab olema ühtviisi kättesaadav igale lapsele ja noorele. Kuna haridustee algab alusharidusest, mis laob vundamendi inimlapse õpi- ja sotsiaalsetele oskustele, peab seda antama tasuta. Just selle on kirjutanud sotsiaaldemokraadid sisse oma 2019. aasta Riigikogu valimiste programmi: nii lasteaia kohatasu kui ka toiduraha, mille suurusjärk kokku saab olema 65 miljonit eurot, peavad tulevikus jääma riigi kanda. Tasuta haridus lasteaiast kõrgkoolini on üks Eesti edu võtmeid, mis aitab tasandada ka ühiskondlikku ebavõrdsust.
Sotsiaaldemokraadid on järjepidevalt pingutanud ka selle nimel, et lasteaiaõpetaja palk jõuaks järele kooliõpetaja palgale. 2019. aastal jagab riik omavalitsustele 15 miljonit eurot, et lasteaiaõpetaja palga miinimum oleks 90% kooliõpetaja omast ning magistrikraadiga lasteaiaõpetaja saaks kooliõpetajaga võrdset alampalka. Ka lasteaiaõpetajate väärtustamine aitab kaasa sellele, et Eesti lapsed oleksid terved ja targad. Lasteaed on kodu kõrval koht, kus luuakse eeldused selleks, et lapsed saavad koolis hästi hakkama ja jõuavad ka elus edasi. Sugugi vähetähtis ei ole seegi, et lasteaias saavad põnnid kõhu tasakaalustatud ja tervislikku toitu täis. Sotsiaaldemokraadid on seda meelt, et kogu haridussüsteem on otsast otsani üks tervik ning peab olema ühtviisi kättesaadav igale lapsele ja noorele. See on meie rahva tuleviku edu pant. Aitäh!

12:30 Esimees Eiki Nestor
Krista Aru Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:30 Krista Aru
Austatud härra juhataja! Austatud rahvaesindajad! Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esindajana on mul kõigepealt väga hea meel öelda seda, et ühel või teisel viisil valitseb üksmeel, et alusharidusest algab iga inimese haridustee ja alusharidus peab olema see esimene ja kõige olulisem samm, etapp – kuidas soovite –, mis tagab, et lapsest ei saa mitte ainult väga hea inimene, vaid ka väga hea kodanik. Me peame alusharidusele mõtlema ja seda ka väga praktilisest seisukohast: ma pean silmas raha. Meil on praegu riigis olukord, et eestikeelne kõrgharidus on tasuta. Nii tekib õigustatud küsimus, miks selles väga olulises etapis on vanema rahakulu nii suur. Alushariduses luuakse paljud eeldused sellele, et laps kasvab tugevaks, tegelikult pannakse seal alus kogu edasisele teele. Miks lapsevanem peab mõtlema, kas ta saab oma lapse panna lasteaeda, kas see on talle võimalik? Tasude ebavõrdsus üle väikese Eesti on liiga suur. Meie kõigi lahendada on just nimelt see, et palju rohkem lapsi saaks väga hea alguse tervele oma eluteele. Tõesti, alusharidus on meil juba praegu väga heal tasemel, aga on eeldused, et sellest osa saavaid lapsi oleks veel rohkem. Miks just selles etapis peab vanemate rahakott nii väga laste saatust mõjutama? See ei ole õige, õiglane ega ka meile tuleviku seisukohalt kuidagi hea.
Loomulikult, selles seaduseelnõus on veel tooreid kohti, on küsimusi, mida peab arutama. Tuleb tõesti

mõelda, kuidas mitte rikkuda kohaliku omavalitsuse autonoomiat, kuidas teha nii, et pädevus otsuseid teha oleks ikkagi kohaliku omavalitsuse käes, aga riik saaks toetada seisukohta, et alusharidus on inimese terve elutee alus. Siin muidugi tõstatub küsimus, et kui me tõesti – võib-olla mitte sellel aastal, võib-olla mitte ka järgmisel aastal, aga ehk lähematel aastatel – suudame teha selle murrangu ja liikuda edasi, luua eestikeelse ühtse koolisüsteemi. Minu meelest on lasteaiakoha tasumine riigi poolt üks tegureid, mis kindlasti aitab kaasa ka liikumisele ühtse Eesti koolisüsteemi poole. Ma tänan kõiki fraktsioone, kes ühes või teises sõnavõtus on seda ideed toetanud! Loodan, et me lõpetame esimese lugemise, liigume selle seaduseelnõuga edasi ja ikka just nimelt selles vaimus, et küsimus ei ole poliitiline, küsimus on eelkõige Eesti tulevikus. Aitäh!

12:34 Esimees Eiki Nestor

Aadu Must Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:34 Aadu Must

Austatud esimees! Head kolleegid! Kultuurikomisjonis oli sellest seadusest tõesti palju juttu ja üksmeelt oli tegelikult rohkem, kui praegu lõppotsusest välja paistab. Seda, et valdkond on ülimalt oluline, ei eitanud keegi. Seda, et Vabaerakond väärib tunnustust selle teema lauale toomise eest, ei julgenud ka keegi vaidlustada. Vastupidi, kõik leidsid, et see on päris hea stiimul. Ministeerium ütles, et neil on juba peaaegu – peaaegu! – valmis või töös midagi analoogilist. Aga alati on hea, kui natuke ka ministeeriume tagant torgitakse.
Loomulikult oli ka selliseid probleeme, mis siiski sundisid lõpuks vastu võtma otsuse, mis on protokollis sõnastatud: teha ettepanek eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata. Põhjuseks kõik need eelarve asjad, omavalitsuse pädevuse asjad … Aga kunagi kantsler Konrad Adenauerilt küsiti, ta oli siis peaaegu 90-aastane, kuidas ta oma arvamusi on muutnud. Ja ta ütles, et teate, inimene õpib eluaeg, kunagi ei ole hilja oma arvamusi muuta ja targemaks saada.
Kuulates tänaseid arutelusid ja ka välja pakutud lahendusi, ma teen iseenda ettepanekule vastupidise ettepaneku – kunagi ei ole keelatud targemaks saada. Ma teen ettepaneku selle eelnõu menetlusse jätmist toetada. Ma tean, et see paneb komisjonile pagana suure koormuse. Me peame rääkima ministeeriumiga, kui valmis nad on, kas on võimalik eelnõud ehk ühendada. Ma tean, et me ei tohi seda eelnõu saali tuua nii, et järele on jäänud ainult pealkiri ja muud ei ole. Ja sellele vaatamata, konsulteerinud ikka ilusti oma fraktsiooniga ka, teen ma ettepaneku seda eelnõu mitte tagasi lükata ja esimene lugemine lõpetada. Aitäh, Krista ja Jürgen, kes te aitasite põhjendada, et see on mõistlik! Aitäh!

12:37 Esimees Eiki Nestor

Lõpetan läbirääkimised. Austatud Riigikogu! Kultuurikomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 731 esimesel lugemisel tagasi lükata ja seda ettepanekut tuleb meil hääletada.
Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Ettepaneku poolt oli 3 Riigikogu liiget, vastu 50, erapooletuid 2. Ettepanek ei leidnud toetust. (Aplaus.) Eelnõu 731 esimene lugemine on lõppenud. (Helistab kella.) Määran muudatusettepanekute tähtajaks 2. jaanuari 2019 kell 16. Kohtumiseni!

Istungi lõpp kell 12.40.